

# DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egye's szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

## Renaissance, humanismus, reformatio.\*

(A debreceni ev. ref. theol. önképző társulat által 1902. évi október hó 31. napján rendezett protestáns estélyt megnyitó beszéd.)

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Általánosan ismert tények felujtása végett gyülekeztünk egybe, tisztos multú főiskolánk eme csarnokában a jelen alkalommal. Egykorú okmányok, százados tapasztalatok tanuskodnak a mellett, hogy azoknak a korszakot alkotó tényeknek meg kellett történni, mert úgy akarta az Isten.

Még a természeti világ mindennap ismétlődő változásainak és az államok alakulásainak láttára is kész hódolattal fogadjuk el Isten kizárólagos és feltétlen intézkedési jogát, mint szintén gondviselő bölcsességét: mennyivel inkább vallást kell tennünk erről mindannyiszor, valahányszor az Ő lelki országának létéről, rendeltetéséről és céljáról van szó.

És a tizenhatodik századbeli reformatio méltatásánál valósággal erről van szó; mert ez a dicsőséges szent mozgalom épenséggel nem halandó embereknek a műve, hanem közvetlenül Istennek a ténye.

Hiába töprengett volna Luther a bűnbocsánat és örök élet elnyerésének titkai felett; hasztalan bontotta volna ki Zwingli a lelkiismereti és nemzeti szabadság lobogóját; Kálvin szava is — bármennyire lángolt lelke egyedül az Úr dicsőségéért — hatás nélkül hangzott volna el, ha az örök üdvterv szerint, nem állott volna bé az időnek teljessége, ha nem volt volna már érett a gabona az aratásra, ha nem ütött volna a szellemerkölcsi szabadulás órája. Ám a mikor elérkezett a kellő pillanat, kibocsátotta az Úr, választott küldötteiül a reformátorokat, másíthatatlan akaratának teljesítésére. Ezért magasztal-

juk mi egyedül Istent, a reformatio áldásaiért, vívmányaiért.

Viszont a történelem igazolja, hogy miként az Egiptomból és Babilonból való szabadulás idejét hosszantartó tűzpróba, Jézus születését évezredek epedő sovárgása, az első pünköszt: az Isten Lelke erejének kitöltetése előzte meg: aként a reformatio útját, egészen természetes okokból, az ókori műveltség felelevenülése és ezzel karöltve, az erkölcsi érzék nemesbülése, vagyis megfelelő kifejezést használva, a renaissance és humanismus egyengetté és készítette elő. De az Ő világ összes szellemi kincseinek egybegyűjtése, meg az új világ felfedezése és ennek következtében az emberiség értelmi és erkölcsi világának magasabb színvonalra emelkedése, csakis részleges, befejezetlen, hiányos alkotmányhoz hasonlított volna ama mennyei, enyészhetetlen lelki világ megtalálása nélkül. Az értelmiség és erkölcsiség előkelő nemesi osztályát ledönthetetlen válaszfalak különítették volna el a nép zömétől az evangéliom világidvezítő erejének nyilvánulása nélkül.

Ugy van! Az egyetemest a tökéletesség kötelekével összetartó kapocs, az ellentéteket kiegyenlítő elv, a szellemerkölcsi összhang előidézője, az öntudatra ébredt egyéniség hivatott nevelője a reformatio volt, az által, hogy evangéliomi romolhatatlan alapon és Krisztus szellemben, felszabadította a lelkeket minden szolgaság igája alól; s mig ezzel egyrészt a tudományos nyomozás, elemzés és bírálat terén való tevékenységet élesztette, fokozta, addig másrészt a polgári, társadalmi, állami, egyházi és erkölcsi életet is gyökeresen átalakította s mindezek révén a keresztyénséget Isten országához, a legfensőbb eszményhez és legdicsőbb célhoz közelebb juttatta.

Az eként bekövetkezett egyetemes szellemerkölcsi megújulásnak kiválóan hatalmas szülő-

\* Tárgyhalmaz miatt késett.

Szerk.

oka kétségkívül a tudomány, még pedig az evangéliom által megszentelt tudomány volt; az a kétélű fegyver, mely bámulatos varázserejével behatol az agy és szív legbelsőbb rejtekeibe és megvizsgálja még az istenségnek titkait is. Ez a reformáció éltető szelleme, légköre, lételeme, alapfeltétele; viszont a reformációnak köszönheti a tudomány azt a hozzá méltó szabadságot és jogot, a melynek birtokában megfélemlítés, megtévesztés és akadály nélkül — de mindig a felelősség tudatos kötelezettsége mellett — keresheti s megtalálva terjesztheti az igazságot.

A reformáció sikereinek biztosítéka is a szentírásból merített és az isteni kegyelem segítségével egyre szilárdabbá vált az a meggyőződés, a melynek kizárólagos tárgya az igazság és az igazság megismeréséből származó valódi szellemerkölcsi szabadság. Mert, a tévelygést és önkényt lehetetlenítő eme hatalom nélkül nincs evangéliomi hit, nincs biztos tudás, nincs tiszta erkölcsiség, nincs egyéni jellem, nincs igazi élet.

Mi tehát — e főiskola tanári testülete és ifjusága — a mívelt államok protestáns főiskoláival azonos szellemben és örömmel ünnepe-  
lünk október harmincegyedikén, mint a reformáció korszakot alkotó életelveinek, közelebb-  
ről a tudomány békák alól való felszabadulásának győzedelmi emléknepjén, mert úgy gondolkozunk, hogy a reformáció bajnokai és hivei egyszersmind a tudomány bajnokai és hivei is,

a kiket tisztelet, babér és dicsőség illet meg és tudjuk, hogy az ő boldogító, örök igaz elveiknek diadala fogja ujjászülni az egyetemes emberi társadalmat akkoron, a mikoron majd a krisztusi ígéret megvalósulásának idején, a reformáció és tudomány hivatott bajnokainak veritékes munkája, buzgó könyörgése és epedő várakozása után eljövend az Istennek országa!

\* \* \*

Ime mélyen tisztelt Hallgatóság, ilyen és hasonló gondolatok és elvek vezérelték a hittan-  
szaki önképző társulatot, midőn a protestantismus nagybecsű letéteményeinek, megannyi hitbizományi kincseinek megismertetése végett ezt a mostani egyháztársadalmi összejövettel rendezte. Kicsoda ne óhajtana, hogy theologiai akadémiai ifjuságunk e nemes célú kezdeményezésének, a protestáns estéknek, a mi körünkben is, a körülmények és lehetőség szerint folytatása legyen. Mi reméljük, hogy lesz, a társulat pedig buzgólkodjék, hogy legyen. Akkor gyakrabban fogunk találkozhatni e helyen, hogy az egymás kölcsönös látása, hallása, hite és egyező törekvése által erősbödjünk a Krisztus evangéliomának igazságaiban s azok tökéletes győzedelmének tudatában; viszont bizonyára találkozni fogunk a vetés és aratás munkatérén is, mint ügypártak, mint testvérek, mint ugyanazon meny-  
nyei Atyának gyermekei.

## TÁRCA.

### Közistentiszteletünk.

#### A sákramentomok kiszolgáltatása.\*

##### V.

Hogy az egyház istentiszteletében a sákramentomok helyét méltólag kijelölhessük, szükséges mindenekelőtt megállapítani, hogy miben áll a református egyháznak a sákramentomok természetéről és céljáról való tanelve? Annnyival szükségesebb pedig ez, mert az utolsó években némelyek részéről annak a véleménynek adtak kifejezést, hogy a református egyháznak e tárgyat illető gyakorlata és felfogása nem egyezik meg az egyház symbolikus könyveiben kifejezett tanokkal. Nagybritanniában a sákramentomokat illetőleg közelebből két mozgalom indult meg, melyek egymással föltétlenül ellenkező irányban haladnak. Egyik oldalról Stanley dékán és az anglikán egyház más, vele egy irányban haladó emberei a lehető legridegebb formába öltöztetik a sákramentomokat, teljesen eltávolítván azokat minden-

nemü isteni kegyelemtől és a kegyelemnek mindennemű áldásaitól. Más oldalról pedig, egy másik nagy theologiai iskola a legmagasabb fokra magasztatja fel a sákramentomokat, s mint a kegyelem eszközeinek, valami csodálatos hatályt tulajdonít azoknak. Skóciában néhai Cunningham János, st. andrewsi theologiai igazgatótanár a Stanley dékán álláspontjára helyezkedett e kérdést illetőleg, de még nála is alacsonyabb szempontból tekintvén a sákramentomokat, — míg az ezen városban, Glasgowban lakó Dr. Macleod János és a skót egyházi társulat más tagjai olyan tanoknak lettek képviselőivé, melyek nem állanak távol a fentebb jelzett theologiai iskola tanaitól. Nem tudom, hogy vajjon az Észak-amerikai Egyesült Államok valamelyik presbyterianus lelkésze foglalt-e el valahol a Stanley dékánéhoz hasonló állást, de arról van tudomásom, hogy Dr. Van Dyke Henrik, „Az egyház lelkészete és sákramentomai“ című mű szerzője Princetonban 1890-ben a sákramentomokról olyan magasabb tanoknak bajnoka gyanánt jelent meg, melyek a presbyterianus egyház köztanai voltak. Nem járok el helytelenül, ha ezen tanulmányom elején rövid kitérést teszek e két lelkésznek, Dr. Macleodnak és Dr. Van Dyke-nak tárgyunkra vonatkozó nézeteire.

Dr. Macleod széles terjedelemben tárgyalta a keresztségnek kérdését, és nemcsak a legkifejeztebb módon foglalt állást a keresztségben való ujjászületés tana mellett, hanem erősen vitatta azt is, hogy ez a tan megegyezik a westminsteri hitvallás és a presbyterianus egyház hitelveivel és más hitvallási tanokkal. A sákra-

\* A sákramentomok kiszolgáltatásáról szóló ezen felolvasást Dr. Blaikie Garden Vilmos edinburghi, immár néhai theologiai tanár tartotta.

E vigasztaló, buzdító, boldogító reménység megvalósulásának hő óhajtsával, a jelen estélyt megnyitottnak nyilvánítom.

*Dr. Erdős József.*

### Gondolatok egyházi törvényeink felett a kö- zelgő zsinat alkalmából.

*Az egyházi tisztviselőkről, egyháztagokról.*

De lám messze elragadott és ragadna még tovább, más, ámbár hasonló területre, gondolataim árja. Pedig az olvasók mindinkább csudálkozva kérdezhetik magokban: De hát mennyiben tartoznak ezek a cimben felvett tárgy megvilágításához! Hát tartoznak azon tény igazságánál fogva, melyre fennebb hivatkoztam, hogy t. i. a törvény mindenkit kötelezzon. Ime mi egyház-  
fegyelmet a hívek felett nem gyakorolhatunk, egyházunk ide vágó törvények alkotásába a borzalmas módon elharapózott erkölcstelenség fékezése végett, bele fogni sem mer. A mi az egyház tagjainak valláserkölcsei életét illeti, arra vonatkozólag a törvénykönyv ad egyetlenegy §-t, a 88-kat, három szentirati hely mélabus idézésével, de minthogy az apostoli korban, vagy Genfben gyakorolt egyházfegyelem módjára e rendelkezésnek nem ad erőt büntetés megállapításával, e §-nak az életben semmi hatálya nincsen; vagyis az egyháztagjai kegyes, vallásos életet csak annyiban élnek, a mennyiben nekik tetszik. Na hát a mennyiben, a mint fennebb említettem, a mai kor közgondolkozása csak önkéntes vallásosságot és életet akar ismerni, ez eddig jó volna így. De, mert a 301. §-ban fegyelmi eseteket, a 302-ben fegyelmi büntetéseket állapít meg törvény-

könyvünk, és ez így már nem jól van. Nem pedig azért, mert bár ezek a fegyelmi esetek nem a tulajdonképpeni valláserkölcsei élet köréből vannak véve, azoknak alapján és az azokra megszabott büntetésekkel egyháztagokat soha sem, hanem csak egyházhivatalnokokat és pedig azokból is kizárólag lelkészeket és tanítókat üldöztek és üldöznek, mert csak ezek üldözhetőek ilyen címenek. Ki gondolhatna olyan esetet, melyben egy egyháztagot fegyelmi eljárás alá vonni és fegyelmi büntetéssel sújtani merészelne a hivatalos egyház a fegyelmi vétségekről szóló 301. §. 1—7. pontjaiban előszámlált cselekményekért, mulasztásokért! Büntetni p. o. vallást és közérkölcsiséget sértő cselekvényért, mulasztásért (3 p.) az egyházi törvényes felsőség rendeleteinek ellenszegülésért (4 p.) egyházi hatóságok és egyházhatósági határozatoknak írásban stb. kigunyolásáért (5 p.); még tisztviselőknek is, mint kúrátoroknak, presbytereknek hivatalos kötelessége elhanyagolásáért stb. (7 p.), sőt még tisztességtelen, erkölcstelen magaviseletéért is! Ellenben nem ilyenekért, de p. o. éppen a protestantizmus által napfényre hozott szólásszabadságon alapuló jogos kritikáért lelkészt, tanítót üldözőbe vehetnek az utálatos 5-ik pont alapján; büntethetnek a legnagyobb mérvben kötelességtudó lelkészt 136. §. alapján, ha az p. o. türelméből valamely vakmerő hallgatójának kihívó magaviselete által kihozatva, azzal nem éppen galambszelid szóval beszél. Így értem a törvény hatályát. És nem találhatom méltányosnak, hogy míg az egyház tagjainak egyházi büntetéssel fenytésére az egyháznak nincs hatalma: addig a lelkészekről és az ő kötelességeikről alkotott összesen 34 §. (110—143. §.) mellett a fegyelmi büntetések §§-ival is csak őket, legfellebb még tanítókat lehessen üldözni. Nem tarthatjuk méltányosnak, hogy mikor a presbyterium összes teendőinek (27. §. 14. pontja) minden pontja, a mi abban gond, kisebb helyeken,

mentumokra vonatkozólag, általában megegyezvén a meglevő presbyterianus nézetekkel, erősen vitatja, hogy azoknak hatása, a Szentléleknek áldása alatt, az elfogadónak hitétől függ. Kell lenni egy előzetes hitnek; de azt tartja, hogy ennek nem kell minden esetben tudatos hitnek, vagyis határozott tudaton alapuló hitnek lennie. A hívők gyermekeinek esetére nézve azt gondolja, hogy azokra nézve elfogadható valamely rejtve levő hit, vagyis valamely oly hajlam, mely ha kifejezésre jutna, a hitnek tényeire vezetne, úgy hogy az ilyen gyermekek már hívőknek tekinthetők. De az, hogy hívők, vagy akár már megtértek vagyunk is, még nem egyenértékű dolog az ujjászületéssel. Az ujjászületés, vagyis más szóval a feltámadott Idvezítő életében való részvétel, a keresztes tényében foglaltatik benn. A megkeresztelt személyek, — legyenek azok akár gyermekek, akár felnöttek, be vannak így oltva a Krisztusba, föl vannak véve Krisztus családjába és ezen az alapon bűneik bocsánatjára, a kegyelemben való részesülésre és Krisztus minden élő befolyásainak elnyerésére tarthatnak számot. A hívők gyermekei úgy tekintendők mint kiválasztottak, de e kiválasztás nem mindig jelenti a végidvezülésre való kiválasztást. Van magas kiváltságokra és felelőségekre való kiválasztás, de e kiváltságoknak meg kell felelni, e felelőségeket be kell tölteni, mert különben minden kárba vész. A keresztes előjog is teljesen kárba vészhet. És jól van az, hogy fenforog ez a veszély, mert arra ösztönöz ez bennünket, hogy vigyázzunk életünkre és erkölcsünkre. Vi-

tatván, hogy a keresztes az ujjászületésnek egyik Istentől beállított eszköze, megengedi Dr. Macleod azt is hogy a Szentléleknek befolyása alatt, a ki ott, akkor és úgy működik, a hol, a mikor és a hogyan neki tetszik, kivételes esetekben, keresztes nélkül is elérhető az ujjászületés.

Legnagyobb tisztelettel viseltetvén ezen nagyon komoly és megbízható hfttudósunk iránt, ki kell nyilvánítanunk, hogy az ő nézete, épen mint a tridenti zsinat végzései, nagy mértékben korlátozzák és ellensúlyozzák a hitnek működését, mert a szentírás mindig azt tanítja nekünk, hogy mi hit által egyesülünk Krisztussal és leszünk az ő életének, az ő föltámadásában álló életének, és minden kegyelemnek, és minden ő belőle folyó áldásnak részeseivé. Másodszor oly nagy fontosságra emeli az a kereszteset, a minőt annak sem a szentírásban való helye, sem kijelentett célja nem igazol. Harmadszor oly mechanikai tényen nyugvó dicsőséges, lelki állapotba való belépést szerez az minékünk, mely a kegyelem lelki természetével határozottan ellentétben áll. Negyedszer teljes bizonytalanságot hoz az be Isten gyermekének helyzetébe és jövőbe való kilátásaiba, s olyan helyzetet teremt neki, mely határozott ellentétben áll egyes szentirati helyekkel, a milyen például ez: „a kiket pedig elválasztott, azokat el is hívta; a kiket elhívott, azokat meg is igazította, a kiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.“ És, ötödször, a keresztes és az ujjászületés közötti összköttetés nem egyezik meg mindig a tények állá-

(értve a kisebbet egész 10—15 ezer lélek számig) egyedül a lelkész vállaira nehezül; a mikor az egyház-községek szellemi, erkölcsi, sőt összes anyagi ügyeinek élete, annak vezetése kizárólag a lelkészek kezében összpontosul, csaknem *kizárólag* az ő felelősége mellett, úgy hogy minden lépten nyomon hallható a „fegyelmi“ emlegetését, egyszóval, hogy a mikor a gyülekezetekben a lelkész a szó teljes értelmében „minden mindenekben“, úgy hogy az eklézsiák virágzása, vagy pusztulása egyedül az ő szellemi és erkölcsi képességein fordul meg: ezek mellett nem mondhatunk, nem ismerhetünk el méltányosságot a lelkészek iránt törvénykönyvünkben, holott az nemcsak elismerésről nem gondoskodhatik a §§-oknak megfelelő lelkészi munkálkodás javára; de még védelméről sem intézkedik annak a lelkésznek, mint hivatalnoknak az esetleges megtamdatások ellen. Senki nálam szigorubb követelményeket mind magával, mind általában a lelkészi kötelesség teljesítésével szemben nem állít fel; tehát távol legyen tőlem, hogy a lelkészeket erkölcsi és szolgálati tekintetben kötelező törvényeket lazítani akarnám, de azt nem ismerhetem el az osztó igazsággal meg egyezőnek, hogy az egyházban büntetni csak őt lehessen, törvénykönyvet csak az ő megrendszabályozására lehessen alkotni, mindet mások feltétlenül törvényen kívül állóknak érezhessék magokat.

A tanítótestületek követelik és mindenki jogosnak fogja elismerni, hogy zsinatunk engedjen a liberalizmus sürgetésének úgy tanítókról, mint az egész tanügy szervezéséről alkotott törvény újabb megismerésében. Egyáltalában — én úgy látom — hogy ha a protestáns egyházunkban történnék dolgok, vannak vélekedések, cselekedetek, mik a kor liberalizmusa ellen vétene, e vétségek nem a vallás és egyháziasság, fele-

sával, amint ez sok megkeresztelt személynek Isten nélkül való életében tapasztalható. És a mi azt a fölvetelt illeti, hogy ez a nézet hitvallási könyveink bizonyos kifejezéseiből igazolható, úgy tetszik én nekem, hogy a hitvallások nyelvét két szempont szerint fejtegetik: először a jelzett dolog helyett alkalomszerűleg magát a jelt használják, vagy megfordítva, a mi a képes nyelven elég közönséges szokás; másodsor pedig bizonyos az a tény is, hogy a keresztség normális eszméjét a felnőttek keresztségéből veszik, és hogy a hitvallások nyelve is ennek megfelelőleg szerkesztett. Dr. Macleod ugyan helyteleníti e felfogást, de én előttem nagyon világosnak látszik, hogy e tekintetben bizonyos analogia van a keresztség és a körülmetélkedés között; és hogy valamint a felnőttek körülmetéléséből eredett az azon szertartásra vonatkozó teljes és igaz nézet, bár a kisdetek körülmetéltetése sokkal közönségesebb volt, mint a felnőtteké: ugyanez áll a keresztségről is, a kisdetek megkereszteltetése szükségképpen való módosítása levén a normális szertartásnak. Dr. Van Dyke különbözik Dr. Macleodtól egy pontban, melyre nézve rajta egy lépéssel tulmegy, de más lépéssel meg háta mögött marad. Nagy hévvel tagadja a keresztségi ujjászületés eszméjét. „A csecsemő nem születettik ujjá a keresztség által; mi nem rokon-szenvezünk semminemű ily mechanikus vallással, sem pedig meg nem tőrjünk azt.“ De a miért ő nem engedi meg a csecsemőnek a keresztség által való ujjászületését, az abban áll, hogy szerinte a csecsemő már ujjászületett.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

kezetieskedés mezején vannak, hanem sokkal inkább társadalmi érintkezéseinkben, embereinkkel való bánásmódban, elkövetve a humanizmus ellen. Mi protestánsok — a mint azt egy helyen már bővebben fejtegettem — nemhogy szűkkeblűen felekezetedeskedők volnánk, sőt ellenkezőleg egy időben annyira vittük a szabad gondolkozást a vallásban, hogy mindennek inkább beillettünk, mint bibliai alapon álló evangéliumi keresztény vallásos társulatnak, egyháznak.

Ez azonban más lapra tartozik. Ide az, hogy zsinatunk a tanügy rendezésében kénytelen lesz engedni a kor felvilágosult kívánalmainak. A tanítótestületek kívánsága a szakfelügyeletre nézve éppen olyan jogosult az elemi iskolában, mint a hogy annak ellene szólni a közép iskolában senkinek eszébe nem jutott. Azonban ez a szakfelügyelet nem fogja kizárni az egyháznak, a fenntartó hatóságnak ellenőrzését, melyet a közvetlen, a helyi felügyelet által gyakoroltat; nem veszi el attól a nevelés irányításának, a fegyelem gyakorlásának a jogát; sőt a vallásos és egyházi nevelés ellenőrzését a helyi felügyeletnek, a presbiteriumnak (lelkésznek) még szigorubb kötelességévé teszi azontul, a mikor a *tanügynek didaktikai oldala* egyedül a szakfelügyelet ellenőrzésének lesz átadva. Hogy pedig ez átadassék, ezt megkívánja a tanügy magasabb érdeke; megkívánja az egyház érdeke, a mely az, hogy minden lehető módon minél szorosabban kapesoltassanak az egyház testéhez a tanügy munkásai; megérdemlik azt a megbecsültetést, hogy szakmájukban elismertessenek és vezetőknek, nem pedig káplárpálcával fegyelmezendőknek ítéltesse a már is magas színvonalon álló tanügyi munkások.

Feltétlenül elvetendő azért, korunkba már teljességgel nem illő, a tanítókat, kántorokat úgy is mint szakembereket, tanférjakat, úgyis mint művelt embereket mélyen sértő, megalázó tartalmok és hangjokkal abba az időbe való ezen rendelkezések, mikor elfogott csavargó mesterlegényeket, vagy harangozókat és csöszöket alkalmaztak tanítóknak: 102. §. A tanítók „a lelkész utasításainak *hivatalos működésükben* engedelmessé tartsanak“ ugyane hang és tartalom a 107. §-ban a kántorokra nézve, melynek igen furcsa következményei lennének, ha egy zenéhez nem értő pap akarna törvény alapján egy tanult orgonista kántornak erőszakosan rendelkezni az ő hivatalos működésében. Még az ilyen hang és §. is felesleges „a tanítók a lelkészekkel szemben a tisztelet és függésen kívül szeretettel viseltessenek“ (425. §) Elég megállapítani, hogy a tanítóknak hivatalos működésükben közvetlen felettes hatóságuk a presbiterium, az iskolaszék elnöke a lelkész.

Kémer, 1902. okt. 21.

Nagy István.

### Báránbörbe bujt farkasok.

Figyelmeztető szózat a magyar protestáns néphez.

(Folytatás és vége.)

Szemeimmel tisztán láttam szerett testvéreim nyomoruságát. Ekkor bajainkat, tévelygéseinket s nyomoruságainkat, (mert még akkor tagja voltam a gyülekezetnek) bizonyos pontokban irtam össze s beadtam Szücs predikátor urnak, hogy az akkor Karcagon üléselő baptista gyűlésen ezen bajokon segítsenek. Nem lesz talán érdektelen ha e pontokat itt leirom s elbe-

szélem, hogy mi lett velök. Igaz ugyan, hogy e pontokból már néhányat ez év elején a „Debr. Prot. Lap”-ban és a „Hajdu-Böszörmény és Vidéké”-ben közöltem, de ott sem terem, sem alkalmam nem volt megmagyarázni, sem azt a célt el nem értem, hogy a nép kezébe kerüljön, mert a „Prot. Lapot” többnyire csak a lelkészek, a másik említett lapot meg a böszörményiek olvassák, tehát most azt körülményesen megkísérlem előadni s megmagyarázni: Beszéljünk hát:

1. A tizedről. (Missio.) Ezt minden hónap első Vasárnapján felolvassák, hogy semmi a jövő életre né maradjon, és ne legyen semmi, a mit Isten majd nyilván megfizethessen, ők már itt megfizetnek mindenkinek azzal, hogy fölolvassák jötteteit nyilvánosan, mely cselekmény teljes ellentéte az Ildvezítő azon tanításának, hogy: „ne tudja a te jobb kezéd, mit cselekszik balkezéd.” (Máté VI. 1—4.) E felolvasások célja a jogtalan és tisztességtelen vagyonszerzés, melyhez szükséges eszköz a népnek leigázása. Attól tartanak ugyanis e telhetetlen emberek, hogy ha a népet lelkiismereti szabadságra engednék az adakozásban, ők megfogyatkoznának. E felolvasások a gyülekezetnek csak ártanak, mert annak a szegénynek ki szívesen adna, ha volna neki, piulva kell végig hallgatni a mint neve után nyomtatékosan kimondják, hogy e hóra nem adott semmit. És így az atyafiak közt gyűlölség és versengés támad, mert a szegényeket a kik nem adhatnak, fősvényeknek bélyegzik, és mint javíthatatlanokat ki is zárják, a hiveknek sincs az adakozásból semmi lelki hasznok, mert az erőszakos prézelés soha áldást, boldogságot nem szült s nem szül soha. A tizedet határozottan Isten nem kívánja. Miért nem helyes a tized? A tized azért nem helyes, mert félelemből, erőszakra, parancsolatra történik, már pedig haszontalan szolgál vagyunk, ha csak azt cselekeszszük a mi parancsolva van. Az adakozásban határt szabni nem keresztyénies. És a tized nem is a mostani korra vonatkozik; ugyan hogy hasonlíthatunk össze egy Ábrahámot, Izsákot, vagy Jákóbot egy szegény favágóval? Mert azokról meg van írva hogy: „annyi vala az ő marhájok, hogy a földön határaikat kiszélesíték”, míg a szegény favágó, kit fizetésképtelensége miatt hűtlennek is bélyegez, vagy talán Anániás és Szafira bűnével is vádol, a lelkész-testvér, csak egy földhöz ragadt szegény. Nyissa ki csak a szeméit és nézzen szét, e szegény embernek sem megfelelő keresete, sem semminémű földi vagyona nincs, de pardon, mégis tévedtem, van 8 gyermeke, a kikre ráférne, hogy legalább lábbeliről gondoskodna az a nagy garral hirdetett *testvéri szeretet*. No de kérem van még ennek más ága is. Egy alkalommal felszólított a predikátor egy testvért, hogy miért adakozik olykeveset és a szegény testvér keservesen elpanaszolta, hogy neje tél-víz idején meztláb van és gyermekei ruhátlanul fázlódnak, elégedjenek hát megazzal, amit tehet. Hát kérem a predikátor ur ugyan azon szavakkal kipredikálta a testvért, s neki azt ott végig kellett hallgatni, amint elő lett adva, hogy az Ur annak nem oka, hogy nejenek cipője, gyermekeinek ruhája nincs! A tizedet adja ki, mert az az uré. (Zárjelközt legyen mondva, hogy vajjon *melyik uré?*)

Hogy melyik uré, megtudod, csak nézz körül egy ilyen baptista vagy nazarénus gyülekezet predikátorai között, kedves olvasóm; mindjárt meglátod, hogy a kasszához, kapához, kaptafához, gyaluhoz hűtlenné lett predikátor uré. Ki házra házat vesz, vagyonra vagyont, birtokot szerez, s ki azelőtt pitykés mándliban és rojtos gatyában járt, az most szalon ruhában gögösen pöffeszkedik, holott azelőtt alig tudott élni. Honnét módo-

sodik most? Hiszen mindig azzal csábitgatják a lépemenő szegény prot. embert, hogy ha hívő (???) lesz, nem fizet egyházi adót. Igaz, nem fizet ezen a címen, de tized címen fizet egyik-másik 20-szor annyit is, mint azelőtt a szegény ember elhagyott egyházának fizetett.

Hát mondd kedves olvasó, nem báránybörbe bujt farkasok ezek? Olvasd el okvetlen első füzetemet, melyben megcáfolhatatlanul és igazságosan megírtam, hogy Meyer predikátor ur és a többi társai mint szereztek Budapesten palotákat, és raktak félre sok ezreket a szegény kiszípolyozott hívők filléreiből. Ha ez sem győz meg tégedet az igazságról, akkor neked jaj, mert hallván nem hallasz, és látván nem látsz.

Hogy a tized egy borzasztó nagy adó, azt mondanom sem kell, kivált ha az ember szegény; és tekintve a mai kor igényeit azt zugolódás nélkül egyáltalán ki sem adhatja senki.

Még néhány példával igazolom, mily iszonyatos adó az a tized. Egyenlő az a hivek anyagi tönkre tételével. Egy munkás ember, ki hetenként 10 frtot keres, ebből minden héten 1 frtot tartozik adni, mert ha nem ad kizárják. Ez egy évre 52 frt; azonkívül más címen kicsikarnak tőle még körülbelül 30 frtot. Ez összesen 82 frt, tehát 520 frt évi teljes jövedelmének egy hatodrésze, saját egyházában, melyet elhagyott, sokszor állami adójával együtt alig fizette 15—20 százalékát. Ez a reform. egyház baja, hogy ott az egyháztagnak nem fizet, ha pedig ott hagyja egyházát, a csábitóknak mindenét odaadja. A szívem is fáj, mikor rá gondolok, hogy mi marad a tized kiadása után annak a szegény embernek, a kinek a sors a nehéz, de becsületes napszámos kenyeret juttatta s egész évi jövedelme az a kis buza vagy kukoricarész, a mit takaráskor keres. Ugyanis szegény ember és családja egész éven át málen rágódik és hust is csak nagy ritkán eszik, mert mindenét oda adta. De nemcsak keresetének nagy részét harácsolják el a tagoktól, hanem a mit a harácsolás után is meg tud takarítani, még abból is újra kiveszik a dézsmát, tehát ugyanazon jövedelmet kétszer adóztatják meg. Sz. J.-né egy atyánkfia egy házat vett 3000 frtért, azonnal ott termett a predikátor ur nejevel együtt és kereken kijelentette, hogy a tizedet adja ki, ami 300 frt. mert ezt így szokták; de a testvérné átlátott a szítán és faképnél hagyta a Szücs ur népet, mert ő azt hitte, hogy a mit prédikálnak, azt be is tartják, hogy ott nincs egyházi adó, ingyen temetnek, ingyen esketnek, ingyen keresztelnek stb., s csak akkor látta Sz.-né néni, mikor bemerítkezett s az ugynevezett zártórakon részt vett, hogy mindez valótlan. mert az ácsinasból lett vasalt inges, kaucsuk mancssettás predikátor ur csak pénzt, pénzt, és mindig csak pénzt kér.

Egy szegény özvegy nyugdíjazott tanítóné, ki azon reményben lépett közéjük, hogy öregségében segíteni fogják, 18 forint havi nyugdíjából évente 24 frtot adott, azonkívül más — imaházbér — címen 12 frtot, összesen 36 forintot, tehát teljes nyugdíjának egy hatodát. S mikor előbbi füzetemet olvasva, kijózanodott, szintén ott hagyta őket de 1 korona tizeddel hátralékba maradt, ezért aztán Szücs predikátor ur 3-szor ment el mintha az adósság lett volna.

Egy szegény cseléd, ki 6 frtot kap egy hónapra körülbelül 4 frtot kénytelen belőle odaadni.

2. A gyülekezet szolgálai kik lehetnek? A gyülekezet szolgálai, lelki gondozói csakis mint a vall. és közokt. minister ur kijelentette, „legalább érettségizett emberek lehetnek”. Az én legjobb meggyőződésem szerint helyesen kívánja azt a minister. De baj, hogy még ezek

sem alkalmasak az igehirdetésre és tanításra. Már pedig ha a lelkigondozó nem arra hivatott ember, annak sok esetben drágán adjuk meg az árát, miről alább lesz még szó. Az én nézetem az, hogy a csizmadia maradjon a sámfánál, és a tanult lelkész, a ki sok nélkülözések közt jut oda, hogy egy gyülekezetet vezethessen, használja fel a gyülekezet minden tagját, ki arra képes, hogy a szent ügyet előmozdithassa; mert a mező elég tág az egyházi életben, és vallom is a szent nép királyi papság elvét, de bizonyos határokig. Mert az istenitisztelelet nem *komédia*, mit azzá teszünk azzal, ha a szószéket olyan ember foglalja el, a ki minden alaposabb képzettség nélkül hatot-vakot össze-vissza beszél, ugyannyira, hogy a hallgató közönség nevetve rohan kifele. Hogy a mostani képzetlen lelkészek mily alacsony erkölcsűek, hogy teljesítik papi kötelességüket, erre is mondok egy példát.

Ismertem egy predikátort, ki S . . . ra igyekezett urvacsorát osztani egy szép leány társaságában, csak kettősben, mert a lelkész ur maga volt a kocsis s a lelkész ur a mellette ülő leány szépségétől „Szent” férfiu léttére mintha megigéztetett volna, talán ha pipázott volna, még égő pipája is kialudt volna; biz’ ő kelme oly dolgokat követett el a szép arcu és gyönyörű természetű leányzóval, hogy az őt feljelentette a gyülekezetnek. A predikátor ur nem jött zavarba, (lehet, hogy nem először állta ki a tűzpróbát) azt mondta, hogy ő nem bűnös, mert *kestyű volt a kesén*. Hát kedves olvasóm, te magad iteld meg most már, hogy milyen hívők és milyen szentek ezek?! Bizony csak azt mondd báránybőrbe bujt farkasok, kik megszűrik a szunyogot, de a tevét nagy bátran átészik, ha magukról van szó. Hát protestáns testvérem, ilyenektől akarod te hallani az igéket? vagy ezektől akarsz te jó erkölcsöt tanulni, ezt akarod példaképpen választani? Az ilyenek merik neked azt mondani, hogy te nem vagy tiszta, nem vagy szent? Oh fordulj el e képzetektől!

Volna itt még sok, sok mondani valóm, elmondhatnám, hogy ismertem egy olyan „hivő” (?!) predikátort is a ki a sógorasszonyával viszonyt folytatott. De hagyjuk e csuf dolgokat nekik, hadd takargassák a báránybőr alá, a többivel együtt. Majd eljő Az, ki a sötétség cselekedeteit világosságra hozza.

3. *Az asszony a gyülekezetben ne szóljon.* (1. Kor. 14. 34—35.) Ehhez nem szükség magyarázat, mindenki elképzelheti, hogy hogy mehetnek ott a dolgok, hol asszonyok is presbyterek, na de, hogy lehetne asszonyok nélkül, leányok és legények előtt botrányos dolgokat letárgyalni a szent gyülekezetben. Ehhez asszonyi nyelvek szükségesek.

4. *Megbocsájtás.* (Máté 6. 14—15.) Ha valakinek a bűnét megbocsájtjuk, szabad e azt neki bűnül felróni örök időken, hogy még gyermekei is megtudják, mint az náluk szokás, hogy kiküldik az embert és háta megett jól kimossák az ingét és ha valaki valamiben megesezt az örök időkre megbélyegzett ember. Az ilyen büntetés nemcsak hogy meg nem javítja a bűnöst, hanem még gonoszabbá teszi. Ártatlan családját meg a közmegvetésnek adja át. Ha megbocsájtunk felejtünk is. Mert ha meg nem bocsájtjuk embertársainknak az ő vétkeiket, a mi mennyei Atyánk sem bocsátja meg a mi bűneinkét. Ezek a szerencsétlenek az Isten helyébe teszik magukat; s azokat, kik bűneiket megbánták, s kiknek Isten a Jézusért megbocsátott, Isten nevében üldözik.

5. *Az imaház Istennek szenteltetett hely, hol illetlen dolgokat tárgyalni nem illó.* Ezek pedig Isten házat latrok barlangjává teszik. A mik ott végb-

mennek azt leleplezni tiltja becsületérzésem. Oly gyalázatosságok mennek ott v gbe, hogy a nép joggal nevezze ezeket a zárt-estéket, melyek az imák után szoktak tartatni motozó estéknek. Egymást minden becsülettelenségekkel vádolva hurcolják oda, a hol imádkozni szoktak és a hol Isten igéjét kellene szólani. Megtörténik, hogy az ilyen zárt-órák azt eredményezik, hogy azon ifju bűnösök, kikből a szemérem meg nem halt ki, az itt végbemenő meggyalázó zaklatásokat, minden szemérmert sértő kivallatásokat, nem képesek elviselni, hanem a halálba menekülnek. Egy sámsoni fiatal embert, kit így meggyaláztak fejbe lőtte magát. Három szegény leányt egy ilyen zárt-órán ártatlan tréfaért, mit ők nagy bűnnek néztek, úgy csuffá tettek gyalázatos parázna kérdésekkel, hogy másnap a vasut kerekei alá akarták magokat dobni. Budapesten egy szegény leány megmérgezte magát ily dolgokért.

Kiszámíthatatlan az az anyagi és erkölcsi kár, mely a legderekabb gyülekezeti tagok megrontásában, az állam polgárait s így a nemzetet is éri, az éjjeli zárt-órázások miatt, mert úgy a gyári munkás, mint a földmivesnek nyugalomra van szüksége, és ezek a zárt-órák sokszor még az aratási időben is reggelig tartanak. Természetes, hogy ilyen gyakori éjszakázások után (hetenként kétszer is), a legerősebb és munkaszeretőbb ember is megtörik, ezt fájdalom magamon is tapasztaltam. A gyengébb szervezettek meg nem is tudnak dolgozni. Ennek és a nagy egyházi adónak szomorú következése lesz, hogy az adósságba nyakig belemerülnek, úgy, hogy egy egész életen át nyögnek a'atta. Két szerencsés atyafi, kik idejében megszabadultak így nyilatkoztak előttem: „mióta e veszedelmes baptista kórból megszabadultunk minden adósságainkból kimenekültünk.”

6. *A vasárnapról.* A hétnek első napja, nem az ó-testamentomi szombat, hanem a kegyelet ünnepe, melyet az első keresztyének megszenteltek azzal, hogy azon gyűltek egybe imádkozni; és erre indító ok az volt, hogy Idvezítőnk ezen a napon támadt fel; egy ilyen napon küldé el Szentlelkét stb. Tehát e nap felől ne legyünk tévelygésben. Hogy van az Isten népének is Szombatja, az határozottan igaz; és lenni is kell nyugodalom napnak, de a vasárnap megünneplésében is világosság fiaihoz illően viselkedjünk, nemhogy pl. vasárnap tésztát gyurni, I kru'plít megtszítani, diót törni nem szabad, vagy ha a szegény ember egyetlen malaca vasárnap rosszul lesz, nem szabad azt leszurni, hanem veszni kell hagyni, mert az Ur úgy akarja. Ez nem igaz! ezt Krisztus soha sem tanította. hanem igenis tanította azt, hogy „ha a te barmod a verembe esik, nem vonszod-é ki szombat napon.” Nem, nem! azt a jó Isten nem kívánja hogy a szegény ember és családja ilyen áldozatot hozzon, mert a mi *Istenünk nem a gonoszságnak, hanem az irgalomnak Istene.* Ezen gyülekezet elvei tehát a társadalomra is veszélyesek.

7. *Miféle alapon tiltatik ki az, ki valami bűnbe esett, de később bűnét megbánta, a nyilvános istenitiszteletről?* Semmi alapot nem találok arra, hogy egyik bűnös ember a másikat az istenitisztelelet helyéről kitilthassa. Ez által még a lehetősége is ki van zárva annak, hogy valaki megtérhessen. A mi istentelenség és bűn, Krisztus tanításával teljesen ellenkező, de még a józan észszel is. Egy szegény asszonyt ki özvegyen maradt, s bűne csak az volt hogy hitetlenhez (?) ment újra férjhez többször rendőrrel lökették ki az ima-házból s szegény asszony télen a legnagyobb hidegben az utcán dideregve hallgatta az imát végig, mert azt hitte, hogy csak ott idvezülhet. Hát Suba testvér hogy járt?

Megkért hogy az ő esetét el ne hallgassam. Suba András testvér is kitiltotta az „egyedül idvezítő és szent“ (?) gyülekezet holmi asszonyi pletyka miatt, (mert a testvérnők viszik a főszerepet mindenütt.) s mikor mégis, vágyott az igéket hallani s e vágy annyira vitte, hogy megszegte a szigorú kitiltási törvényt és bement az imaházba, nosza Szücs predikátor urnak sem kellett egyébb, félbehagyta a szent beszédet és saját szent (?) kezeivel dobta ki Andris testvér a szent helyről erőszakkal, mert Andris testvér vonakodott a szent helyet elhagyni, bizony az urvacsorai alkalom, amely akkor estére volt kitűzve, a legnagyobb verekedés és utcai botrány színhelye lett.

8. *Kötelességünk gyermekeink iránt.* Minden felekezet tagjának, minden állampolgárnak kötelessége, hogy becsületes, Isten és születésztelő, hazaszerető munkás emberekké neveljék gyermekeiket a mi iskolák nélkül meg nem történhetik. Ezt a kötelességüket sem teljesik a baptisták, a sok szomorú példa dacára is, mi előttük volt s van, hogy mi lett gyermeikről, kik a különböző felekezeti vagy állami iskolákba jártak, t. i. szüleiknek gunyolói, annyira, hogy szüleik békeségesen még a házi-isteniszteletet sem tarthatták meg tőlük. De utoljára nem is kívánhatjuk, hogy bármelyik felekezeti- vagy állami tanító nekik *baptista gyermekeket* neveljen. Tehát kötelességüket itt elmulasztották csak azért, hogy a hivatkozott tizedből ne kelljen az iskolák terheit viselni, hanem, hogy abból a vezetők gazdagodjanak. A nagy apostol Pál sátorcsinálással foglalkozott, hogy a gyülekezetnek terhére ne legyen. Hogyha olyan nagyon szeretnek hivatkozni az apostolokra, tanulhatnak tőlök a predikátorok, és e mulasztás káros következményeit látják abban is, hogy dacára annak, hogy a baptismus Magyarországon már 50 éves jubileumát is megülheti, egyetlen iskolák sincsen, sem ennyi idő alatt nem voltak képesek gyermekeikből egyetlenegy érettségizett hitszónokot sem a gyülekezet élire állítani, és mostanában is hallani kellett a vall. és közokt. miniszter ur ama kijelentését: „Bizonyos aggályaim vannak a miatt, hogy a lelkészek legalább nem érettségizett emberek. Hogy e kijelentés mily alapos és indokolt, azt csak én tudnám elpanaszolni, a ki annak, hogy a lelkigondozó ur nem érettségizett, szóval nem képzett egyén volt, mily drágán fizettem meg az árát. A dolog úgy történt, hogy nőm egy nagy betegségben sinylődött, és a lelkigondozó ur, ki azt tudta, hogy házamnál mily nagy baj van, mert ott volt 5-öd magával, jónak látta a nagy beteg nőt, bizonyos szót sem érdemlő asszonyi pletyka miatt a gyülekezetből kizárni (egyházi fenytékben részesíteni) és azt küldöttei által, kik szintén oly finom érzékű emberek voltak, mint küldőjük, tudtára adni kiméletlenül a nagy betegnek. El lehet képzelni ennek következményeit, hogy itt mit szült az, hogy a hitszónok nem művelt, képzett és nemes szívű ember volt; majd az anyát és hitvest vesztettem, mert a beteg annyira szivére vette e dolgot, hogy magán kívül volt és állapota még súlyosabbra változott. Pedig a szentírásban azt találjuk, hogy: „Beteg valaki köztetek, hívassa az egyházi szolgát és imádkozzanak a betegért“ (Jakab I. 5. r. 14–15. v.) és még mást is mond ugyanott: „Ha bünt cselekedett, megbocsáttatik neki.“ Tehát ne egyházi átkot hozzanak a beteghez. Azt mondja az Ur Ezékielnél, hogy elvész az én népem, mert tudomány nélkül való. Azonban a baptisták ezzel éppen nem törődnek. Ők a tudománytól, a felvilágosodástól úgy félnek, mint az ördög a tömjénfüsttől. Azok az

értelmesebb, tanultabb embereket, mint egy tanító vagy pap a hivek közé még fel nem vették tudtommal. És az természetes, mert ők csak az együgyű, tudatlan népen tudnak uralkodni. A világosság elűzné őket, mint a hajnal a sötétség madarait. E farizeusi eljárást Idvezítőnk példájával akarják igazolni, ki tanítványai közé csak együgyű embereket vett fel, azt elhallgatják, hogy Pál apostol is felvette tanítványul, a ki pedig a tudós Gamaliel lábainál tanult.

9. *A szegények ügye rendezése.* Náluk ez a legszomorubb ügy; szegényeik a legmostohább sorsnak vannak kitéve, mert az a szegény, ki mindenét oda áldozta és semmi nélkül maradt, ha annyira jut, hogy kérnie kell a gyülekezettől, hát adnak ugyan neki, de *kölcsön* és az illető szegénynek csak terhet és adósságot raknak a vállára és nem hogy apadna a teher, hanem idővel nő, holott ezt oly pénztárból teszik, a mely arra van hivatva, hogy onnan osztogassanak és jót tegyenek, de nem hogy kölcsön adjanak, mert ezzel rajta nem segítenek. Megjegyzendő, hogy a sok mindenféle adón kívül, a milyen a tized, imaházbér, harmóniumbér, többféle egyleti illetékek, a szegények pénztára javára még ezenkívül is megszarolják a hivatkozott, s abból nem segílyt adnak, hanem kölcsönt.

10. *Az elismerés* És ime ez a gyülekezet, mely alig összeszámálható címen és módon hivei összes évi jövedelmének, a szegény ember egész évi keresetének egyötödét, egyhatodát elvonja, mint hajdan a farizeusok és irástudók; ez a gyülekezet, melynek lelki pásztora tanulatlan, tudatlan, semmi iskolát nem végzett emberek, kik magokat és az Isten beszédét is csak nevetségessé teszik, kik erkölcsi elem nélkül szükölködnek, ez a gyülekezet, hol az asszonyok bölcsesége intézi annak ügyeit; hol a bűnöst úgy megjavítják, hogy a más világon szedi fel magát; hol az istenháza a botrányos pletykák és bűnök tárgyaló helye; hol a vasárnap megünneplésével megnyögözik, megnyomorítják az együgyű embert; az a gyülekezet, mely gyermekei tanítását elhanyagolja, egy félig végzett embert sem nevelt még fennállása alatt, mely irtózik a tudománytól, a világosságtól, egy iskolát sem akartott, míg ellenben vezetői meggazdagodtak, míg a gyülekezet elszegényült, melynek szegényei segítség címe alatt betevő falatjától is kifosztják: még országos elismerést követel maga részére mint a több vallásfelekezetek. Van-e Magyarországnak vagy a világnak olyan állama, melynek kormánya vagy törvénye ezt megtehetné?

Ezek voltak azok a visszaélések, melyeket feltártam a gyülekezet előtt s mely pontokra kedves olvasóm, ha szived és lelked helyén van, azt mondod igazam van, ilyeneket elhallgatni nem szabad, ezeket orvosolni kell! És tudod-e mi lett belőle? a helyett hogy javulni akartak volna s valóban a szentírás szerint s nem oly farizeus módra élni akartak volna, ellenem támadtak. Szücs Imre, ki féltette a koncot, ellenem lázította a gyülekezetet és kihallgatás nélkül míg én otthon aludtam, törvényt ült felettem a kupak-tanácsal és kizárattott, kitiltattott, az atyafiúi névtől megfosztatott, talán a keresztyén is lemosta volna rólam. Megiltotta mindenkinek, hogy velem beszéljenek, mert ha beszélnek, elkarhoznak. Én semmit sem tudva ez itélkezésből, egy este elmentem nőmért, csak az imaház udvarára, hát uramfia rendőrrel akartak kivetetni s mikor kérdeztem, hogy miért van ez? a predikátor ur azt mondta, hogy ha hatalmába lenne és a törvény megengedné az ilyen eretneket vagy felakasztaná, vagy megégetné. (Micsoda keresztyéni szellem ez a szent gyülekezet

prédikátoránál, szerencse, hogy nem Husz János korszakában élünk, mert Szücs bátya máglyára vitetett volna.) S ez a nép akarja magát Isten kiválasztott népének nevezni. Határozottan kijelentem, hogy ez nem Isten népe, ezek nem az irgalmas Krisztus követői s ezért hagytam ott őket s meggyőződésből lettem kalvinista családommal együtt, mert ezt a vallást találtam mióta az életet jobban megismertem, minden vallások közt a lelkiismereti szabadsággal. Krisztus tanításaival legmegegyezőbbnek. a ki e hitben, mely teljesen az evangéliumra támaszkodik, nem érzi magát boldognak, az soha sehohol sem lesz boldog.

Most pedig be akarom végezni soraimat azzal az őszinte és szívből jövő kéréssel, hogy mindenki őrizkedjék e báránybőrbe bujt farkasoktól, mert most már remélem tisztán és világosan megértette mindenki, hogy: **„Miért nem voltam jóbaptista.”** Ha hallgattam volna, ma is jó volnék.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy a tulajdomban vitt szenteskedés és magunk agyon gyöttrése az idvességre nem használ semmit, mert ez által az ember vallásos örvöngővé lesz. Ilyen vallásos ismeret egészséges embernek nem kell. Nekünk csak bizni kell a kegyelemben, mert vagyon szószólónk az Atyánál az Igaz Jézus Krisztus, kinek drága vére cserge-dezelt a keresztfán érted és értem, óh hidd ezt kedves atyámfia és légy Istenfélő, templomszerető s becsüld meg azt, a mit Istentől nyertél a Krisztusban, mert: „Ugy szereté Isten e bűnös világot, hogy az ő egyetlen szülött fiát adná, hogy mindenki valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen. Kegyelem és békesség néktek az Istentől, a mi Atyántól, és az Ur Jézus Krisztustól mindörökké. Amen.

*Stern Herman.*

## KÖZÉLETÜNK.

### Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlése.

— Saját tudósítónktól. —

Budapest, nov. 25.

Az ev. ref. egyetemes konvent ma kezdte meg üléseit Kun Bertalan püspök és br. Bánffy Dezső főgondnok kettős elnökelete alatt. A gyűlést Kun Bertalan gyönyörű imával nyitotta meg, melyben világot vetett ama nehéz küzdelmekre melyekkel a protestantizmusnak s különösen az ev. ref. egyháznak küzdenie kell, merész, de meggyőző szavakkal érinti a más táborból jövő felekezeti bujtogatás áldatlan áramlatát, melynek ellen súlyozására az Isteni kegyelemtől vár erőt, ez juttathatja igazságos küzdelmünket egyedül diadalra. Az ősz püspök konventi megnyitó imája szép összhangot képezett Br. Bánffy kolozsvári megnyitó beszédjével s ha az a beszéd az egyetemes egyház nagy templomában az igazságnak bátor hangot adott, Kun Bertalan fohásza annak a beszédnek méltó záróimája volt.

A gyűlés lefolyásáról részletes tudósításhozunkat a következőkben adjuk:

Jelen voltak a gyűlés tagjai közül: A dunamelléki egyházkerületből: Koncz Imre püspök helyettes, Dr. Darányi Ignác főgondnok, Baksay Sándor, Cseh Ervin, Szilády Áron, Dr. Vécsey Tamás, Kovács Albert, Dr. Nagy Dezső. A dunántuli kerületből: Antal Gábor püspök, Hegedüs Sándor főgondnok, Cziike Lajos, Molnár Béla, Körmeny Sándor, Csorba Ede póttag. Az erdélyi

egyházkerületből: Dr. Bartók György püspök, Br. Bánffy Dezső főgondnok. Sándor János, Simó Lajos, Pokoly József, Mezey Albert, Kenessey Béla, Váró Ferencz. A tiszáninneri kerületből: Kun Bertalan püspök, br. Vay Béla főgondnok, Fejes István, Bernáth Elemér, Radácsy György, Meczner Béla. A tiszántuli kerületből: Ki: s Áron püspök, gr. Dégenfeld József főgondnok, Széll Kálmán, Horthy István, Zsigmond Sándor, gr. Tisza István, Sass Béla, Dóczi Imre, Dávidházy János póttag, Lengyel Imre.

A gyűlést Kun Bertalan imája után br. Bánffy Dezső rövid, lelkes szavakkal megnyitja s a jelenlévőket üdvözli. Ezután a gyűlés részvételtjes fájdalommal veszi tudomásul Szabó János esperes és Boné Géza gondnok halálát.

Örvendetes tudomásul szolgál Hegedüs Sándornak dunántuli egyházkerületi főgondnokká történt megválasztása. A gyengélkedő Szász Károly püspök helyét a konventen és a szakbizottságokban a gyűlés határozata folytán Koncz Imre a dunamelléki kerület legidősebb esperese foglalja el.

A megjelentekben gátolt rendes tagok bejelentése a póttagok igazolása és a megjelentek számbavétele után az ülés a felsőszabolesi ev. ref. egyházmegye részvételével foglalkozik, melyet ez Tisza Kálmán konventi elnök elhunytával alkalmával intézett a konventhez. A konvent köszönettel tudomásul veszi a részvételnilyánitást. Ezután szavazás történt Szabó János helyének betöltésére nézve a konventi rendkívüli és rendes bíróságában.

Szavazás után az elnök kihirdette, hogy a rendkívüli bíróságba Zsigmond Sándor, a rendes bíróságba pedig Széll Kálmán esperes választatott be.

A közös protestáns ügyeket tárgyaló konventi szakbizottságban megüresedett két helyre Tisza István gr. és Hegedüs Sándor; a zsinatelőkészítő lelkesválasztási albizottság elnökségében megüresedett helyre pedig Baksay Sándor esperes választattak be.

Sass Béla bejelenti, hogy a kultusminister 34 900—1902. sz. leiratával értesíti a konvent elnökségét, hogy, az 1902. évre 200,000 korona államségélyt adott a kormány. Tudomásul szolgál. Hasonlóan tudomásul veszi a konvent a vall. és közokt. miniszternek az 1900. és 1901. évi segédlelkési átalány számadásait illető leiratát, mely szerint ezt a számadást rendben találta s a 46,000 koronát a nyilvántartásból törölte.

Dóczi Imre előterjeszti az iskolaügyi bizottság jelentését. A jelentésből a következő pontokat említjük fel. A hajdunánási gimnázium állami segélyére vonatkozó szerződést a konvent levéltárba helyezi. Tudomásul veszi a hódmezővásárhelyi gimnázium részére kiutalt 24,000 kor. államségélyt; a nagykörsi gimnáziumnak 22,000 kor., békésinek 16,000, a kecskemétiének 18,000, a kolozsváriának 20,000, a marosvásárhelyinek 12,000, a szászváro-inak 20,000, a szatmárinak 30,000 és a székelyudvarhelyi gimnáziumnak kiutalt 24,000 kor. államségélyről szóló jelentéseket. Ugyancsak tudomásul szolgál a hajdunánási gimnáziumnak a rendesen felül kiutalt 10,000, mezőtúrinak 20,000, halasiaknak 8,000, kisujszállásinak 32,000, kunszentmiklósinak 4,000, hajduböszörményinek 3,000, gyönkinek 7,000 és a hódmezővásárhelyi gimnáziumnak kiutalt 2,000 korona államségélyek.

Tudomásul vétetik az Orsz. Ref. Tanáregyesület alapszabályainak állami megerősítése.

Az iskolaügyi bizottság az Orsz. Ref. Tanáregyesület ügyének fölterjesztése kapcsán háttározati javasla-

tot terjeszt be aziránt, hogy mondja ki a konvent, hogy a tanári fizetések fokozatainak eltörlését elvben helyesli. A javaslat nagy vitát keltett, mely után kimondja a konvent, hogy ezt a kérdést a zsinatelőkészítő albizottságok jelentései kapcsán fogja tárgyalni. Az iskolaügyi bizottság a tiszáninneri egyházkerületnek a tanítók időközi változásának megállása tárgyában tett feltérjesztésére vonatkozólag azt indítványozza, hogy a konvent térjen fölötte naprendre. Tisza István gr. hozzászólása után azonban a konvent elhatározza, hogy a sérelmes ügy terjesztessék a miniszter elé.

Zsigmond Sándor előterjeszti a két protestáns egyház közös ügyeivel foglalkozó bizottságnak a tábori lelkészek szolgálati szabályzata tárgyában hozott határozat, melynek kapcsán javaslatot terjeszt be aziránt, hogy a konvent tudomásul véve a jelentést, azt tegye magáévá s terjessze a v. llás és közokt. miniszterhez. Kisebbit vita után a konvent elfogadta az előadói javaslatot.

E nap délutánján bizottsági ülések voltak.

(Folyt. köv.)

### Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

A főiskolai fitanítóképző intézet első osztályában ideiglenesen szervezett párhuzamos osztály fenntartására egy évre 3000 korona költség az elemiiskolai kézi könyvek pénztára terhére van felvéve.

A h.-bőszörményi egyház az ő polgári leányiskolája részére építkezési segélyül egyszersmindenkorra 5000 kort. állandó segélyül évi 600 kort. kér. Az utóbbira még nyújtott fedezetet a tüzkármentesítési pénztárnál jelentkező fölösleg; az építkezési segély megadását elvileg elfogadja az egyházkerület, azonban folyósítása érdekében kedvezőbb pénztári helyzet bekövetkezte idején vár be javaslatot a pénzügyi bizottságtól.

A n.-váradai leányinternatus részére eddig nyújtott évi 2000 kor. segélyt a pénzügyi bizottság javaslata folytán a közgyűlés állandósítja ugyan, azonban a fölterjesztett kérelemben jelzett újabb segélyezést fedezet hiányában nem adhatja meg.

Beható tanácskozás és eszmecsere indult meg a Máramarosszigeti jogakadémia segélyezése ügyében. Az előirányzatba 1000 korona van felvéve erre a célra, a kérelmezett 2600 k. helyett gr. Tisza István megnyugszik ezuttal a segély ekkora összegében is, de hangsúlyozottan reámulat a szigeti jogakadémia fontosságára. s erre való tekintetből már most jelzi, hogy a szigeti jogakadémia érdekében megfog ujjíttatni a kérelem s nem fognak lemondani a reményről, hogy a kérelem idővel meghallgattatással fog találkozni. Az egyházkerület olyan értelemben állapodott meg, hogy a jogakadémiák állami segélyezése kérdésének eldőltéig, de mindenestre 10 éven túl nem terjedőleg folyósítja az évi 1000 korona segélyt.

A pénzügyi bizottság javaslatára határozatilag kimondotta az egyházkerület, hogy az eddigi eljárás megváltoztatásával a nyugtabélyegek költségeit a nyugtázó fél köteles hordozni

A pénzügyi bizottság azon jelentését, hogy az újonnan állítandó gimnasiunai tanári tanszék javadalmasására nem található fedezet az egyházkerületi pénztárban, a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul.

Végül a pénzügyi bizottság a tavaszi gyűlésig haladékot kért és nyert a helyben, Debrecenben lakó

egyházkerületi megbizottak napdija ügyének rendezésében kívánt javaslattétel benyújtására.

A Fonciere pesti biztosító intézettel újabb tíz évre kötött szerződés aláírásáról helyeslöleg vett tudomást az egyházkerületi közgyűlés. Alkalmilag legyen szabad felhívunk itt a közfigyelmet az egyházkerület ama rendelkezésére, mely a presbyteriumoknak vagyoni felelőség terhe alatt meghagyta volt, hogy az újabb szerződés értelmében annak foganatosítása tekintetéből 1903. évi január 1-én a tényleges valóságnak megfelelő bevallásokat, értékejelentéseket terjessze be illetékes helyére. A szerződés hihetetlenül kedvező feltételek mellett garanciát nyújt arra nézve, hogy más intézetekkel szemben bámulatos csekély díj fizetése mellett egyfelől egyházaink a lehető szerencsétlenség okozta károsodás esetén a legméltányosabb kártérítésben részesülnek, más felől pedig a befizetett díj s a tiszta haszon tetemes részének az egyházkerületi pénztárban kezelt tüzkármentesítési pénztár javára történő átengedésével olyan jövedelmi forrásra tesz szert egyházkerületünk, mely a költségvetés tételeinek igazolása szerint lehetővé teszi, hogy a debreceni s a szatmári felsőleányiskolák, továbbá a n.-váradai s a felsőszabolcsi, nyiregyházi leányinternatusok, a m.-szigeti jogakadémia stb. stb. segélyezésére ezrekre menő összegek fordíthatassanak.

A külföldi theologiai akadémián nyert oklevelek nosztrifikálása ügyét az egyházkerületek belügyének kívánja ugyan tekinteni a közgyűlés, mindamellert némi egyöntetűség céljából az egyházkerületek meghallgatása mellett a zsinat utján kívánja a szabályzat megállapítását. A theol. magántanári vizsgáló bizottságot Dávidházy János rendes, Zsigmond Sándor és Görömbei Péter póttagokkal egészítette ki a közgyűlés.

A földmivelésügyi miniszter a battonyai egyháznak 6 évre 26 h. a temesvári egyháznak 24 hold földhaszonélvezetét engedélyezte, a miről a közgyűlés köszönetének kijelentése mellett örömmel vett tudomást.

A népszámlálás eredményéről kiadott kimutatást a kultuszminiszter megszerzésre ajánlván, erre az egyházak és tanintézetek figyelme felhívatik.

Puky Gyula egyházkerületi tanácsbíró terjedelmes indítványt nyújtott be egyházkerületünk közgyűléséhez a budapesti tudomány-egyetemen a protestáns theologiai fakultás létesítésének mellőzése és a harmadik egyetemnek Debrecenben leendő felállításának tárgyában. Az indítvány lényegében nem tér el attól a terjedelmes indítványtól, melyet az indítványozó már a dunamelléki egyházkerület őszi közgyűlésében is benyújtott, éppen azért, miután az országszerte ismeretes, részletesebb ismertetésébe ez uttal nem kívánunk bocsátkozni. Az egyházkerületi közgyűlés átteszti a kérdést tüzetes vele való foglalkozás, tanulmányozás s lehetőleg már a tavaszi egyházkerületi közgyűlés elé teendő véleményezés céljából az igazgatótanács akadémiái albizottságához, melyet erre az alkalomra az akadémiái tanárral kívánt kibővíteni.

Eperjesy István könyvkereskedő és kiadó, valamint Ruzicska Gyula nyomdatulajdonos kérelmet nyújtottak be az egyházkerülethez ennek és a collegiumnak védő szárnyai alatt létesítendő nyomda- és könyvkiadóvállalat megindítása érdekében. Lapunk mult száma egész terjedelmében közölte volt a nagy jelentőségű beadványt; az egyházkerületi közgyűlés a népiskolai tanügyi bizottság végrehajtó bizottságához s a collégiumi gazdasági tanácshoz adta azt ki, az előbbeni bizottsághoz Lengyel Imre egyh.-megyei gondnokot, Eröss

Lajos tanácsbíró és Rózsa Sándor pénztárnokot is küldvén erre az alkalomra.

A rendkívüli szükségek fedezésére fentartott államsegélyből osztandó segélyekért folyamodók kérvényét az esperesi kar javaslata szerint látta el a közgyűlés. Az eredményt lapunk múlt számában már közöltük volt. A közalapi segélykérvények szintén az esperesi kar véleményezése szerint terjesztetnek föl a Conventhez, a tökesegélykérvények pedig az egyházmegyéről felterjesztett osztályozás mellett az egyházkerületi tökesegélybizottsághoz utasítottak.

Az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtása s a papi egyenruha iránt hozandó rendelkezés tárgyában több egyházmegyéről felterjesztések jöttek, melyeket közgyűlésünk a Conventhez, mint zsinatelőkészítő bizottsághoz terjeszt fel.

Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye felterjesztései közül nevezetesebb volt az, melyben gymnasiumának VII. osztálya részére a nyilvánossági jog megadhatása céljából szerkesztett kérvényét pártolólág kéri a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz terjeszteni, mit a közgyűlés készséggel megtesz. A 300 koronás alapítvány feloldása kérdésében a debreceni egyház mint a felsőleányiskola fentarója nyilatkozata lesz bevárando.

Sajnálattal értesült az egyházkerületi közgyűlés az alsószabolcs-hajduvidéki egyh.-megye felterjesztéséből a felől, hogy tulterhelt egyházaink folytonos zaklatásnak vannak kitéve újabb iskolák állításáért s megbizsa a püspöki hivatalt, hogy felterjesztést intézzen a sürgetések megszüntetése végett a minisztériumhoz, mindaddig, míg vagy az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtást nyer, vagy magasabb segély nyújtatik az iskolák dotációjára az 1893. évi 26. t.-c.-ben körvonalozott összegnél. A Kállai-fele hagyatéokra vonatkozólag a községgel kötött szerződés jóváhagyást nyert.

A h.-m.-vásárhelyi egyház egyik lelkészének halála bekövetkeztével megakarja indítani a lelkési szolgálat beosztása tárgyában elfogadott tervzetnek az életbeléptetését, hogy a lelki gondozás, a hitélet ápolása biztosabb alapokra legyen fektetve. E végből az eddigi 5472 k. helyett 9400 k. költséggel újabb lelkési illetve segédlelkési állásokat szervez, mit az egyházkerület jóváhagyólag megerősített.

A Szalay-fele indítvány a theologiai és tanítóképzési oktatás javítása kérdésében a Conventhez terjesztetik fel.

A bunyaszegszárdi egyház közalapi tartozását nem találta elengedhetőnek a közgyűlés, közigazgatási hátralekos tartozásainak ügyébe pedig nem kíván beléavatkozni.

A bihari egyházmegyének a tatarosi és lessi missziói körök létesítése ügyében az egyházkerületi közgyűléshez intézett felterjesztése fontos nyilatkozattételekre adott alkalmat. Ritoók Zsigmond egyházmegyei gondnok a közgyűlés élénk érdeklődése mellett mutatja fel a helyzet képét. A tatarosi körhöz mintegy 591 lélek tartoznék, melyből Tatarosra 257 esi'. Ezeket nem gondozza senki. E pontokra folytonosan áramlanak hitfeleink, hogy a gyárnál alkalmazást nyerjenek, de a lelkigondozás hiánya következtében az oláh lakosság következetesen absorbeálja az oda költözött reformátusokat. Hitét, nyelvét csak az odaköltözöttek tartják még meg, de már utódaik ugy egyházunkra, mint magyar nemzetünkre nézve elvesznek, szóval egy nemzetek alatt a beköltözöttek teljesen elpusztulnak. Ideje volna már, hogy 10 év óta lássa el ezt a kérdést a

Convent. Tatarost ajánlja központnak, mert Nagytótfaluban csak 79 lélek van; ide lenne vonandó még Felsődornó is. A lessi lelkész buzgó tevékenységet fejt ugyan ki a hitfelek látogatásában, de tőle senki sem kívánhatja, hogy fáradozása mellett a fuvardijak terhét is hordozza, pedig csak Gyapju nevű községben 225-öt tesz a hitsorsosok száma. Az egyházmegye már tett ajánlatot, hogy 400 koronáig hozzájárul a költségekhez. A közgyűlés önálló lelkésziséget óhajt szervezni Tataroson, congrua segítségével. Az egyházmegye utasítást nyert, hogy ilyen irányu lépéseket tegyen s az ügyet közvetítse a missziói bizottság.

A református segélyegyleti választmányának a folyó évi segélyezésre vonatkozó előterjesztése változatlanul elfogadtatott; a választmány jegyzője megbízást nyert, hogy az egylet ügykörét érintő egyes határozatok s a gyakorlat folytán sok módosítást szenvedett alapszabályzat ügyében készítsen véleményes jelentést.

Minden egyházkerületi közgyűlés alkalmával kiváló érdeklődést szoktak kelteni a főiskolai igazgatótanácsnak a gazdasági albizottság előterjesztése alapján készült jelentései az ide vonatkozó határozati javaslatokkal. A leggondosabb megfigyelésekről tesznek ezek bizonyosságot s biztositéket nyujtsanak aziránt, hogy főiskolánk anyagi állásáról a leghivebb kép tárul a közgyűlés elé. Megemlítjük a következő fontosabb mozzanatokat.

A főiskolai igazgatótanács azon jelentése folytán, hogy a Szabó János halálával egy igazgatótanácsosi hely megürült, az egyházkerület Sütő Kálmán beregi esperest választja meg igazgatótanácsosnak.

Jelentést tétetett a felől, hogy dr. Jászi Viktor jogakadémiai és Barcsa János tanítóképzőintézeti tanárok a választást elfogadván működésüket megkezdték; a nevezett tanárok a közgyűlés előtt a hivatali esküt letették s dr. Jászi Viktor tanártársa nevében is lendületes beszédben fejezte ki köszönetét megválasztásukért.

Tudomásul vette a közgyűlés a Karai Sándor, dr. Gulyás István és Nagy József főiskolai tanárok fizetési fokozatba történt újabb beosztását.

Az újabb adományokért gróf Degenfeld József, György Endre és Márk Endrénék jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki az egyházkerület. A dr. Bacsoni Lajos halála következtében megürült tanári lakás ügyének rendezése tárgyában folytatólagos intézkedésre hivatott fel a collégiumi gazdasági tanács.

Tudomásul vétetett, hogy a több ízben megejtett pénztári vizsgálat alkalmával a pénztárvizsgáló bizottságok mindenkor rendben levőnek találták a pénztári hivatalt.

Osztatlan tetszéssel fogadtatott az az intézkedés, melynélfogva a gymnasiumi ugynevezett szegénytanulók felmentettek a seprési és vízfordási szolgálattétel alól s egyelőre próbaképpen némi díj beszédése mellett a benlakók szobáiban a takarítást fogadott szolgálak teljesítik. Lassan haladunk ugyan, de ha elgondoljuk, hogy 14-16 évvel ezelőtt e szegény tanulók vállakon hordták fel a tápintézeti ebédet s abból csak az volt az övék, a mi történetesen éppen megmaradt; hogy a tűzifát ők voltak kénytelenek a lakószobákhoz felszállítani s a tűzgyújtást a lakószobákban teljesíteni, ma pedig immár semmi néven nevezendő szolgálak teljesítésére nincsennek kötelezve, elkell ismernünk, hogy sokat tett főiskolánk kormányzósága a javítás terén, bár az internátus rég vajudó ügye — a mint alább meglátjuk — ezuttal sem tett egy lépést se előre.

(Folyt. köv.)

### Az érmelléki ev. reform. egyházmegye őszi rendes közgyűlése.

Ez évi okt. 23. tartottuk meg őszi közgyűlésünket Székelyhidon, Nagy István esperes és Zsigó Endre e. m. gondnok elnöklete alatt.

Esperes, buzgó imádság után, a közgyűlést szép beszéddel nyitotta meg. Mint ujjlag megválasztott esperes üdvözlő a közgyűlést, felhíván mindenek körütekintő figyelmét. munkásságát a közegyházak bajainak orvoslására, a nehéz idők veszélyeinek elhárítására; kéri az új tisztkarnak újult erővel áldásos segítségét az ügyek vezetésében, intézésében. Szomorú emlékü visszapillantással szól egyházkerületünknek két, érdemekben derék, oszlopos emberének elhunytáról: a békésbányai egyházmegye nagyérdemű volt espereséről. nh. Szabó Jánosról, kinek irányító eszméi, köztevékeny munkái nyilván vannak mindenek előtt; és a bihari-szomszédos egyházmegye általánosan tisztelt, szeretett espereséről nh. Szabó Károlyról, kinek áldásos működését közelben láthatjuk ma is. Az e.-m. közgyűlés őszinte részvétellel és kegyeletes tisztelettel határozta el boldog emlékünek, érdemes nevüknek jegyzőkönyvünkben megörökítését.

Az *esperesi jelentés* tartalmasan, tömören vázolta egyházmegyénkben a közállapotokat. Beszámolt a jelentés a f. évi egyházlátogatásról, mely kellő áttekintést nyújtott a *valláserkölcsi* viszonyok jobbulásáról, a mennyiben a vallásosságot és jó erkölcsöt sem szektáskodás, vagy kitérés, sem vadházasságok, vagy egyéb bünesetek hitfeleink rovására nem veszélyeztetik. A hívek buzgóságát pedig eléggé illusztrálják: az urvacsorával élők számának emelkedése, a templomi felszerelvényekre adakozások s a majd minden egyházban tett *adományok és hagyományok* részint az egyház részére, valamint társadalmi jótékonyosság céljára, úgy hogy az érték összege meghaladja a 8000 kora.

Az *iskolai viszonyokról* is elég kedvező az esperesi látogatás, valamint a tanügyi bizottság jelentése, csak két — illetve három egyházban, de mindenikben indokolt mulasztást találván.

Az esperesi jelentés örvendetes tudomásul vétele után a már publikált tiszttudítás eredménye felolvastatván, az ujjonnan választottak letették az esküt.

Az újra megválasztott e.-m. gondnok Zsigó Endre úgy is, mint a régi, úgy is, mint az új tisztkar világi vezére, nem csüggedő lélekkel, bár 80 évet meghaladt kora, de nem elerőtlenedett szívvvel az egész közgyűlést megható komoly szavakban mutatkozik be, ígérve, fogadva hűséges, buzgó munkálkodást anyaszentegyházunk ügyeiért s kérve az egyházmegye minden tagját, kiváltképpen a lelkészeket, hogy a vallásosság, a krisztusi szeretet ápolásában, fejlesztésében előbb-tovább haladjanak.

A tanügyi jelentésnek tudomásul vétele kapcsán az u. n. téli vizsgák eltöröltettek, a bizottságnak szabatos, kimerítő, nagyfontosságú eljárást tanúsító jelentését pedig szíves üdvözlettel fogadta el.

A tárgyalás rendjén feljöttek: a nagyváradi internatus jelentése és költségvetése; az e.-m. házipénztár jelentése; az e.-m. tanítóegylet jegyzőkönyve, melynek érdekes pontja volt javaslatképpen, hogy az e.-m. lelkészek és tanítók együttesen énekkart alkossanak a mi általános tetszést nyert ugyan, de részletes indítvány nem tétetvén, a megvalósítás a kezdet küszöbén maradt.

A segélykérvények számosak és indokoltak vol-

tak nagyobb részt valóban szegény egyházközségek részéről.

Az egyházmegyébe bekebelezett tanítók ünnepélyes eskütételére Buzogány Dénes apátkereszturi tanító és Steiner Mária margittai tanítónő jelentkezett.

Korunk szomorú tüneményeként jelent meg az új-létai egyház kérvénye iskolájának államosítása iránt, a mit gyenge indokainál fogva az e.-m. közgyűlés visszautasított.

A vajdai és kokadi egyházakból küldöttség jelent meg keserű panaszkodással a u. n. párbéradó nagy terhéről, a mire nézve az e.-m. bölcsen utasította elítelt két egyház előljáróságát új adókules megállapítására, az eddig érvényben volt, de nagyon aránytalan kivetés rendezésére.

Ezek után az előző napon tartott *lelkészi értekezlet* határozmányait vette tudomásul közgyűlésünk a következő pontok szerint: 1. Kerestessék meg az egyházkerület az iránt, hogy a „Fonciére” pesti biztosító intézet részéről adott engedmény 50% a vissza pótlásképpen hagyassék meg az egyes egyházaknál. 2. A „Magyar Szó” napilapnak, mely ev. ref. egyházunk érdekeinek szellemi és erkölcsi támogatója, elismerést, jegyzőkönyvi köszönetet szavazunk s a lap pártolását, anyagi támogatását egymásközött és gyülekezeteinkben melegen ajánljuk. 3. Az 1848-ik évi XX. t.-c. 2. és 3. pontjait sürgetve a segélyezés egészen keresztülvitelének mielőbbi megvalósítására indítványképpen ajánljuk azt az elvet, hogy minden tanítói állás után, az ezt fentartó egyház részére a tanítói fizetési osztályzatnak megfelelő anyagi támogatást kérjük, sürgessük az államtól az autonómia teljes épségben hagyása mellett. 4. A *papi ruha* kérdésében elégnek tartjuk az eddigi gyakorlatot, az *uniformis* sem szolgálatban, sem szolgálaton kívül nem lévén összegyeztethető puritanismusunkkal.

Két fegyelmi ügy rövides letárgyalása után a gyűlés széleskörű társasága a fehér asztalnál hangoztatta szíves üdvözlését az egyházmegyei új tisztkarnak.

Könyves Tóth Samuel.  
értekezleti jegyző.

## IRODALOM.

**A magyar államiság fejlődése, küzdelmei. Politikai tanulmány. Irta: Beöthy Akos. Budapest. Kiadja az Atheneum irod. és nyomdai r. t. E rendkívül érdekes műnek immár 2 kötete fekszik előttünk. Az első kötet magától érthetőleg sokkal nagyobb (895 oldal) mint a második most megjelent kötet (392 oldal). De ez utóbbi amannál közvetlenebb s kétségtelenül értékesebb is. Az első kötet ugyanis 3 könyvben a magyar állam alakulásának és válságainak történeti fejlődését ismerteti az 1825. évi országgyűlésig. A második kötet már az új Magyarországról szól az 1848. évi törvények szentesítéséig. Mindkét kötetben észre lehet venni, hogy a mű nem forrástanulmányokon alapszik s nem is az volt a szerző célja, hogy az efféle levéltári buvárokodásokon nyugvó schablonos történelmi művek számát egygyel szaporítsa. Beöthy forrásul közösen forgó könyveket használt s általánosan elfogadott történelmi tényeken építi fel nagybecsű tanulmányát. Egy a maga nemében páratlanul álló olyan politikai mű ez, melynek, — mint maga a szerző bevallja, célja hazánk története politikai nagy igazságainak megösme-**

rése volt. Ez a magyarázata annak, hogy a 2. kötet az elsőnél közvetlenebb és értékesebb is. *Beöthy* ugyan egyformán uralja mindkét kötet anyagját s egy hatalmas s philosophiailag iskolázott elme logikájával vonja le, — ott, mint itt, — következtetéseit; de a 2. kötetben már mégis jobban érvényesül önálló egyénisége s frissebb erő lüktet felfogásának sajátosságában. Vezérelve az, hogy a nemzet alkotmányának jogi szerkezete es politikai működése közt nincs meg a kellő összhang; a jogi paritásnak nem felel meg a politikai paritás s felteve magának a kérdést, hogy vajjon minek kell bekövetkezni, annak-é hogy a jogi paritás vonja maga után a politikai paritást, vagy megfordítva: azzal felel, hogy az elsőnek kell diadalra jutni s az események elébb, vagy utóbb nem a reál, — hanem a tiszta personál unió felé fogják hazánk politikai fejlődését irányítani. Midőn e problémának megfejtésére vállalkozik, kétségtelenül érvényesül felfogásában s általában kiérzik az aktuális politikus észjárása is; de e mellett fényesen ragyog s jóleső meleget lehell minden sorában a honát s nemzetét szerető amaz igaz magyar s hazafias érzület, mely minden mellékes cél s partiális érdek felett feltétlenül dominál. Szinte szerencsének mondható, hogy szerző az 1896. évi választások alkalmával az országhazból kiharadt, mert cselekvő tevékenységének e pihenő szakában fogamzott meg agyában e mű megírásának gondolata. Most ugyan már ismét országos képviselő *Beöthy*, de művének nagy részével elkészült, s reménnyel várjuk tőle a még hiányzó utolsó fejezetet is. Sokat tanultunk tőle s bizvást elmondhatjuk, hogy hazánk történetének olyan kommentárja ez a mű, melyet magyar mívelt ember alig nélkülözhet.

A mi a külső kiállítást illeti, az az „Atheneum“-nak is becsületére válik. Ez első rangú irod. és nyomdai vállalat magas színvonalát rég ismerjük, — de a *Beöthy* könyvének a kiállítása bennünket még így is meglepett. Ajánljuk e művet lapunk olvasóinak becses figyelmébe.

## KÜLFÖLD.

### Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból.

#### IV. A mozgalom és a klerikalizmus.

(Folytatás.)

Dr. Eisenkolb 1901. november hóban azon alkalmával, hogy az idegen kongregatiók bevándorlása ellen sürgősségi indítványt nyújtottak be, nagyszabású beszédet tartott Ausztria növekedő klerikalizálása ellen az osztrák képviselőházban, míg a stájerországi klerikalizmus szóvivője Morsey báró megismételte a rómaellenes mozgalom ellen az ismeretes rágalmakat s a protestáns lelkeseket a következő váddal illette: „Tudom, hogy mi mindenféle előítélettel nőnek fel a protestánsok a katolikus egyház ellen, de tudom azt is, hogy tankönyveik telve vannak nem csak a katolikus egyház, hanem a habsburg ház ellen való előítéletekkel is. Kérem a kormányt, hogy ilyen előítéletekkel telített lelkesek lehetnek-é az osztrák patriotizmus ébresztői az iskolás gyermekek között.“

Lichtenstein herceg és Morsey báró gyalázkodásai ellen igen szépen védekeztek a stájerországi prot. községek. A tiltakozó irat a többek között ezeket mondja: „Az evangélikus egyház becsülete minden időben szenttelen volt. Híveinek alattvalói hűsége éppen az alpesi

országokban még akkor sem ingott meg, a midőn fedelmei egyszersmind üldözői voltak. Csak ezen példátlan alattvalói hűségnek fogva, a melyre az evangélikus egyház Isten ígéje által minden időben kötelezve érezte magát, győzhette őt le az ellenreformáció. Azért a rágalom ezen legújabb hadjárata is eredmény nélkül fog maradni. A mi vigaszunk a hasonló módon meggyalázott Idvezítő!“

A múlt év november havában Ausztria püspökei tanácskozás végett Bécsbe gyűltek össze s behatóan foglalkoztak a rómaellenes mozgalommal. Majd november 15-én valamennyi püspök kibocsátotta pásztorlevelét az evangéliumi mozgalom ellen) A pásztorlevél szerint különös aggodalom tárgyát képezi a serdült ifjuság, az egyének viszálya a nyilvános életben s Krisztus eleneinek eljárása. Az „El Rómától“ jelszó kiadatott s viszzhangra talált. „El Rómától“ annyi mint el a katolikus egyháztól, el Jézus Krisztustól, a ki Szent Pétert a földön helytartójává tette; el Istentől. Szent Cyprian azon emlékezetes szavakat mondotta: Annak nem lehet atyja Isten, a kinek nem anyja az egyház.\* „Pásztori kötelességünkre gondolva s osztrák hazánk, különösen pedig országunk atyjai iránt való szeretettől indítatva mindig igyekezünk ezen áldatlan jelszó által létrehozott veszélyt a reánk bizott lelki nyájtól (lháritani. A mozgalom megindítói es vezetői Ausztria katolikusait ugy hitőktől, mint szeretett hazájoktól el akarják idegeníteni.“ Majd a pásztori levél dicséri az osztrák katolikusok türelmét más felekezetekkel szemben s kiemeli, hogy a protestáns államokban a katolikusok nem éveznek oly nagy szabadságot és türelmet mint a protestánsok a katolikus Ausztriában (!). A püspökök felhívják továbbá a híveket a hitben való állhatatos megmaradásra, mert egy katolikus sem hagyhatja el egyházát a nélkül, hogy súlyos vétet ne követne el s örök üdvét ne tenné kockára. „Igen veszedelmes el, lensege a hitnek“ — így szól a püspöki intés — „a silány, hitetlen sajtó. Azért óvakodjatok tőle. Járassatok és támogassatok a katolikus lapokat és folyóiratokat s ne tőrjetez semmiféle olyan iratot, a mely a hitlenség és erkölcstelenség mérgét csepegteti a tapasztalatlan szivekbe. Emlékeztetünk minden választót azon szigorú lelkiismereti kötelességre, hogy a képviselő testületekben mindenkor csak olyan férfiakat válasszanak, a kik keszek a törvényadásra s a társadalmi életre keresztyén értelemben (!) hatni.“ A püspök gyűlés üdvözlő iratára a pápa hosszabb levélben felelt s bszdította a püspököket azok legyőzésére, a kik a lelkeket elvezetni igyekeznek Szent Péter székétől.

Az ausztriai püspökök pásztorlevele szerint a Salzburban felállítandó katolikus egyetem a pápa és püspökök vezetése alatt állana, a mely utóbbiak határozának a 60—80 tanár meghívása ügyében, örködnének a tan tisztasága, a vallási kötelességek betöltése, a diákok tanulmánya felett. A létesítendő katolikus egyetem alapja azonban még vajmi kevés, pedig Lichtenstein herceg szerint annak felállítása volna a leghathatósabb eszköz a rómaellenes mozgalommal szemben. A német nemzetiségű theologusok hiánya nagyon is érezhető. A kőniggrätzi püspök panaszkodik, hogy az ő semináriumában az első és másod éves theologusok között egyetlenegy német sincsen.

A klerikalizmusnak ezen a felvilágosodás rovására történt intézkedései és izgatásai természetesen a jözanul gondolkozó katolikusoknál nem találnak helyes-

\* De unitate Eccl. c. 6.

lésre. *Ausztria tulzó klerikalissai nem csak az evangéliumi mozgalommal találják magokat szemközt, hanem az egyre jobban erősbbő reformkatholicizmussal is.* Reformkatholicismusnak nevezik azt a szabadelvű katolikus irányt, a mely szakít a mostani katolikus pártok kosmapolitikus célzataival s teljesen a hazafias és szabadon gondolkodó elveket hirdeti. Pertner bécsi tanár „Korlátlan vizsgálódás szabad tudomány és a katholicismus” című munkájában ezen elvnek hódolva a Salzburgban felállítandó katolikus egyetem részére teljes szabadságot követel holmi exclusiv theologiai iskolákkal szemben.

(Folyt. köv.)

Rév, 1902. okt. 19.

*Veress István,*  
ev. ref. lelkész.

## KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni ev. reform. theologia akadémia,** Hittanszaki Önképző Társulata a kálvinista öntudat erősítése céljából advent első vasárnapján 1902. november hó 30-án, délután 5 órakor, a főiskola dísztermében, második Protestáns Estélyét rendezti, melyre t. Cimedet és b. családját szives szeretettel hívja meg a rendezőség. A meghívó belépő jegyül szolgál. Jótékony adományok a kitett perselyekbe a „Hittanszaki Segítő Egyesület” részére köszönettel fogadtatnak. Műsor: 1. „Óh kereslek . . .” Mainzer-től. Előadja a főiskolai énekkar. 2. A babona. Elbeszéli Erőss Lajos theologiai tanár. 3. Gusztáv Adolf hatyu éneke, férfi karra Mácsaytól. Előadja a főiskolai énekkar. 4. Felolvas Kónya Gábor hittanhallgató. 5. Szulejman halála. Részlet „Szigetvári vértanúk”-ból. Irtá Jókai Mór, Szavalja Adorján István hittanhallgató. 6. „A vén cigány”. Melodráma Farkas Lajostól. Szavalja Varga Domokos hittanhallgató, zongorán kíséri Kun Szabó Gyula hittanhallgató. 7. „A kastély küszöbén” Ábrányi Emiltől. Szavalja Forrás József hittanhallgató. 8. „Áldások Istene”. Rossini től. Előadja a főiskolai énekkar. A zongorát Szendrő Sándor ur szivességéből engedte át.

— **Negyedszázados találkozó.** Érdekes és meghatározó találkozás színhelye volt e hó 18-án a debreceni főiskola széniori hivatalszobája. Azok gyűltek össze, a kik a theol. tanfolyamot 1877-ben végezték be ez öt tanintézetben. Kevesen voltak már akkor is, csak 14-en; 25 év óta még kevesebbre apadt számuk. Hárman küszülök: Róka András, Székely Ferencz és Szendi János az iskolából csaknem mindjárt a halál mezejére mentek, a 4-dik pedig: Medgyesi Lajos makói segédlelkész néhány nappal a találkozó előtt vált meg a reményeit be nem váltott léttől. Az ezekre való visszaemlékezés mint egy sötét fátyol borongott sokáig az egymást rég nem látott barátok szívében és arcán. Az életben levők közül 9-en jelentek meg a viszontlátásnak nehezen várt napján, u. m. Bagdi János auti, Darabánth Gusztáv dolhai, Kolumbán Áron kötegyáni, Marjai Péter nagylétai, Sátor Dávid színérváraljai, Szathmári Sándor érmihályfalvai, Szondi Géza kisperegi, Szabó Lajos hajduhadházi lelkészek és Szabó István nyug. iskolaigazgató, jelenleg berettyóújfalui takarékpénztáros; Molnár Mihály bályoki lelkészt a hivatali

kötelesség visszatartotta. Átesve a kölcsönös üdvözlésben és részben ismerkedéseken, mert bizony a kik 25 év óta nem látták egymást, most szürkülő hajjal és megváltozott arcvonásokkal nem mindig könnyen ismertek egymásra, volt tanáruknál Balogh Ferencz urnál tisztelegtek, kifejezést adván annak a szeretetnek és hálának, a melyet mindig egyenlő mértékben éreztek az ő bölcs és lelkes tanítójuk, buzditójuk és atyai barátjuk iránt. Delben az Angol királynő vendéglő külön termében tartott ebéden a szivesen meghívott Balogh Ferencz tanár, s néhányan a találkozó barátok családtagjai közül is megjelentek, s kedélyes, családias hangulatban töltöttek együtt néhány órát. Ugyanott folyt le a vacsora is, mely után minden jelen levő elmondta életének 25 éves történetét. Majd, hogy az almamater iránt táplált szeretetnek maradandó jelét is kimutassák, 400 koronára növelendő 200 koronás alapítvány létesítésére kötelezték magukat a jelenvoltak. Csekély összeg a főiskola nagy alapítványaihoz mérve, de az érzület, mely létre hozza, nem kevésbé meleg és éppen olyan méltánylást érdemel, mint ama nagy emlékü alapítóké. Adja Isten, hogy 5 év múlva, a mikorra az újabb találkozás ideje megállapított, senki ne hiányozzék a most édes emlékekkel távozott tanuló társak közül s a baráti szeretetnek ugyanolyan bensőségével láthassák egymást, mint mostan történt!

— **Tanítói jubileum.** Lélekemelő és szép ünnepélyre készül a helybeli izr. iskola derék tantestülete. Kohut Mór előnyösen ismert veterán tanítójuk jubiléjának ünnepélyét tartja meg a testület december hó 21-én d. e. 11 órakor az iskolában és d. u. 5 órakor a 40 év óta a tanítói pályán működő veterán tanítók tiszteletére a zenedében hangversenyt rendez. A hangversenyen közreműködnek: Felhő Rózi urasszony, szintársulatunk kedvelt tagja a Füredi testvérek, zenedénk művész tanárai, Brück Gyula komponista, zongoraművész, Márton Miklós szintársulatunk jeles baritonistája és Székely Menyhért műszavaló, a magyar Strakosch, Székely tanítványa volt a jubiléáló tanítónak és volt tanítója iránti hálájából, lerándul Budapestről, hogy a jubileumon részt vegyen. Kívánjuk, hogy a jubileum legfényesebben sikerüljön. A teljes program és meghívók dec. elején bocsáttatnak ki. S egyik iránt már most is tájékozást lehet nyerni: Kuthi Zsigmond iskola-igazgatónál.

— **Ismét egy új prot. templom a katolikus Svájcban.** Lapunk külföldi rovatában említést tettünk azon rohamos hódításról, a melyet a protestantismus Svájc katolikus kantonjaiban tesz. Néhány év alatt immár a hatodik prot. templomot avatták fel ezen év nov. 1-én Tessin Kantonban. A kis hegyi község neve, a hol az új templom felépült Novaggio. Szép számmal vett részt az evangélistatio-társulat Baseltől a felavató ünnepélyen. Ez a társulat tüzte ki ugyanis feladatául Tessin kantonban az evangélium terjesztését. Az ünnepély azon házban kezdődött, a melyben az evangélikusok 20 év óta tartották összejövetelőket. Megható beszédet mondott itt az egyházközség lelkésze Revel. Majd az ünnepi sokaság a gyönyörű kilátással bíró új templomhoz ment, a hol a felavató beszédet Revel mondotta Józsué 4, 6. alapján. Beszédet mondottak még: Bolt a szomszédos lugánói német evangélikus egyházközség lelkésze, Kalvino valdens lelkész, végül a bezáró imát Pons Comói valdens lelkész mondotta. Az ünnepi lakomán igen nagy feltűnést keltett egy államtanácsosnak a beszéde. „Szívből üdvözlöm” ugymond — a baseli evangélistatio — társu-

latot. Basel volt az, a mely először kijelentette Tessinek, hogy többé nem jobbágytartomány, hanem a szövetségnek szabad tagja. Most ugyanabból a Baseltól indul ki az a törekvés, hogy az evangéliumot terjeszszék Tessinben. A szabadság érdekében ez éppen oly becses tény, mint amaz. Én ugyan nem vagyok protestáns s különösebb súlyt nem helyezek sem egyik, sem a másik konfessióra, de el kell ismernem, hogy az evangélium világosság, a mely a világot megvilágosítja s Tessint is regenerálni fogja. Szép szavak ezek egy világi, plane egy katolikus férfiutól!

— **Szives tisztelettel** juttatom becses tudomására az érdeklődőknek, hogy a Beszerményi Egyházmegye végpusztulásának kétszázados évfordulója alkalmából tartott *Emlékbeszédet* ki fogom nyomtatni, ha az Ur akarandja és élünk és a „Szabad Egyház“ olvasói karácsonyi melléklet gyanánt fogják megkapni. Forró üdvözlettel, kitünő tisztelettel: Szapáryfalva, November 25-én 1902. Rácz Károly ev. ref. lelkipásztor.

— **Az olasz papság jövedelme** nemigen marad el a magyar katolikus főpapság jövedelme mögött. Olaszországban van összesen 20183 katolikus parochia, melynek bevételei 27 millió frankra rúgnak. Sok plébánosnak van 5–10 000 frank jövedelme, a legkisebb jövedelem 900 frank. Összesen 258 (horribile dictu) püspök van, kik az államtól 5,246,000 frankot kapnak, de még ezen kívül van összesen 1,869,000 frank jövedelmök, tehát *egynek-egynek átlag 28,000 frank jövedelme van*. Vannak azonban nagy javadalmu püspökök ott is. A girgentii püspök 147,596 frank jövedelemmel bír, egyik szicíliai püspök meg 300,000 frankkal.

— **Köszönetnyilvánítás.** Nagytiszteletű szerkesztő ur! A kisvarsányi (Szabolcsm.) ev. ref. egyház templomának renoválására ujabban a következő kegyes adományokat vettük: Sulyok Endre dohány jöv. tiszt gyűjtő ivén összesen 08 kor. Körös Tarcsai ref. egyház 04 k. Pest megye abonyi tkp. Abony: 04 k. Magosi Sámuel ref. gondnok Makó 05 k. Baltai (Szabolcsm.) ref. egyház gyűjtő ivén: Vas János lelkész 1 k. Horvath jegyző 1 k. Karni Zsófia 20 f. Vajiszkó János 40 f. Lávaji János 10 f. Muszka Mihály 20 f. Nagy János 16 f. Agászi Györgyné 10 f. Tóth József 60 f. Veres József 40 f. Veres Ferencz 1 k. Csombók Bálint 20 f. N. J. 10 f. Tóth Mihály gondnok 40 f. összesen 5 k. 46 fillér. Berceli (Szabolcsm.) hitelszövetkezet 02 k. Gávai (Szabolcsm.) egyház 10 kor. Békéscsabai takarékpénztár egyesület 02 k. Beregszászi hitelintézet 10 kor. Berceli ev. ref. egyház (Szabolcsm.) 02 k. Szentesi ev. ref. egyház 10 k. Érmelléki Takarékpénztár 10 k. Egri Takarékpénztár rt. 02 k. Osztrák magyar-bank debreceni fiókintézete 02. debreceni ev. ref. egyház 10 k. Fonciére-pesti bizt.-intézet debreceni főügynöksége Debrecen 10 kor. Hegyi Mihályné urnő Debrecenből ujabban 20 kor. kegyes adományát következő sorok kíséretében küldötte el, melyet szószerint közölni kérem, mint egy valódi nemes lélek kifejezését: „A gyűjtő ivet pusztán küldöm — idős korom s egészségem nem engedik, hogy e szent célra gyűjtsek — igaz szívvel, jó akarattal járulok ez szerény adományok Isten házának építéséhez, legyen áldás nemes és Isten dicsőségére szolgáló munkálkodásokon. Vajha volnának sokan hitsorsosaink között, kik az ily szent célra, habár szerényen is áldoznának.“ Özv. H. né szép szavak, nemes lélekből fakadt szavak! Bár csak sokan meghallanák és megértenék: A kegyes adományokat hálásan megköszönve vagyunk: Kisvar-

sány (Szabolcsm.) *Gavallér János* ev. ref. lelkész, *Cserepes István* ev. ref. gondnok.

— **A tiszántuli egyházkerületi egyházi értekezlet** pénztári helyzete nem vizsgáltatván meg részletesen, mióta azt Csiky Lajos a hódmezővásárhelyi gyűlésen 1902. okt. 9-én átvette, a pénztárnok kérelmére az elnökség megbizta Széll Kálmán, Zsigmond Sándor espereseket és Dr. Erdős József theol. tanárt a pénztár megvizsgálásával, kik is e munkát f. hó 18-án elvégezték, s a számadást okmányaival együtt teljesen rendben találván, konstatálták, hogy szept. hó 30-án, a meddig a számadás terjedt volt, az Egyesületnek addigi összes 2 évi kiadása 546 k. 44 f. takarékpénztári betétállománya: 3714 k. 94 f. bevételei a Zsigmond S. előző pénztárnoktól átvett 2328 k. 22 f-ben, tagsági díjakban, takarékpénztári kamatokban állanak, s a bevételi és egyszersmind kiadási egyenleg 4261'88 k.-ra megy. Van az értekezletnek 18 alapító s 260 rendes tagja; töröltetett 6, kilépett tagsági díjait kifizetve vagy meghalt 31, megtagadta az értekezlethez tartozóságát 30 tag. Sokan tartoznak összes eddigi tagsági díjaikkal is, úgy hogy az értekezletnek tagjaitól, a pénztárnok kimutatása szerint ez év végéig még 726 k. követelése van.

— **Értésítés és kérelem.** Tisztelettel hozom e becses Lap nagyérdemű és tisztelt olivalóinak nagybecsű tudomására, hogy ha az Ur akarandja és élünk, ez évi Karácsony ünnepére ki fog sajtó alól kerülni: „A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben“ című könyv III. füzeté, melynek előfizetési ára 1 k. s lehetőleg ez évben minden tisztelt előfizető (kik közül némelyeket ugyan megvárakoztattam, miért is tisztelettel bocsánatot kérek) meg fogja kapni a maga példányát, Az I. füzeté e könyvnek megjelent 1889-ben; s nincs belőle már készletben egy példány sem s a kik keresik, nagy sajnálatomra azoknak nem szolgálhatok. A II. füzet Nagyságos özv. Kovács Ferenczné Urhölgy kegyes segélyezésével megjelent 1899-ben, tehát az I. füzet megjelenésétől éppen egy évtizedre. A III-ik füzet is vajudik már egy pár év óta. Méltó előismerés és köszönet Kókai Lajos budapesti könyvárus és kiadó urnak, ki szives volt e mostoha soissal küzdő füzet kiadását elvállalni és rajta van, hogy a füzet ez évi Karácsonyra Isten segedelmével megjelenjék s végezze missióját. Midőn ezt nagybecsű tudomására juttatni a nagyérdemű előfizetőknek szerencsém van: egyszersmind a legnagyobb tisztelettel kérem fel a mindkét év. hitvallásu protestáns hitrokonokat, a kik még e III-ik füzet megrendelésére nem jelentkeztek mindez ideig, hogy megrendeléseiket vagy előfizetéseiket nálam, vagy a tisztelt kiadónál megtenni siessenek; mert a könyv végén az előfizetők nevei közöltetni fognak; mihez képest a megrendelésre vagy előfizetésre jelentkezést idejében megtenni méltóztassanak. Egy példány előfizetési ára 1 k. Ez a III. füzet, miként már e becses Lap tisztelt olvasói előtt jelentettem, az Uj katolikusok hitformáját, vagy a Magyar Átokmintát tárgyalja, elsőben történeti, másodsor hittani szempontból, névszerint is megnevezvén mind azon hittól szakadtakat, kik a 16-ik század közepe utáni évektől fogva egészen a legujabb időkig letették e hitformát. Az eltántorodottak közt nemcsak egy harangozó, több tanító, lelkipásztor és superintendens is megneveztetik, hanem vannak köztök fejedelmek, hercegek sőt egy királyné is. Rácz Károly ev. ref. lelkipásztor.

— **Lelkésztársaimhoz.** Tisztelettel tudatom azon lelkésztársaimmal, kik aug. hó végén hirdetett egyházi beszéd kötetemet megrendelni szivesek voltak, hogy a

munka ki került már a sajtó alól s nov. 16-ika után megkezdtem a szétküldést azoknak, kik az árát már beküldötték. Kérem azokat is, kik még ezt nem tették, legyenek szivesek az árt, 3 koronát elküldeni, mely esetben a munkát portómentesen küldöm meg; ellenkezőleg a kissé költséges utánvétellel való küldést kell igénybe vennem. Egyuttal kérem azokat is, kik a Kosuth-émlékünnepélyre kiadott kis beszédfüzetet megrendelték, de árát még el nem küldötték, hogy a csekély 50 fillér összeget hozzám juttatni kegyeskedjenek. Körmend, 1902. nov. 12. *Fülöp József* ev. ref. lelkész.

— **Az ev. ref. egyház erősödése Fugyiban.**

A fugyi-i telepések névsora: B.-Csabáról Andó András ág. ev. 62 hold 1314 □ öl. B.-Csabáról Andó János ág. ev. 64 hold 571 □ öl. Fugyi-vásárhely Baki György ág. ev. 25 h. Fugyi Barucza Gábor g. kel. 5 h. P.-Ujlak Bodis Balázs ev. ref. 10 h. 262 □ öl. P.-ujlak Bodizs Ferencz ev. ref. 11 h. 1070 öl. Fugyi Duda Mihály ev. ref. 2 h. Örvénd Fekete Mihály ev. ref. 14 h. 815. H.-k.-ujlak Jordan Rebeka ev. ref. 15 h. Csátár Kneiffel József ág. ev. 10 h. Zilah Kiss Klára ev. ref. 10 h. Zilah Kis Berta ev. ref. 10 h. Zilah ifj. Kiss Sándor ev. ref. 10 h. Fugyi Kovács Károly ev. ref. 20 h. 420 □ öl. P.-ujlak Huble Illés g. kel. 7 h. 1263 □ öl. B. Csaba Lipták György ág. ev. 13 h. 1250 □ öl. Örvénd Lukács István ev. ref. 5 h. 800 □ öl. Örvénd Lukács János ev. ref. 5 h. 800 □ öl. Kenderes Mihály Antal r. kath. 5 h. Örvénd Mihály János r. kath. 20 h. Örvénd Nagy János ev. ref. 19 h. 274 □ öl. Örvénd Olasz Sándor ev. ref. 10 h. 20 □ öl. N.-ürögd Perei József ev. ref. 40 h. 882 □ öl. H.-k.-száldobágy Péter Ferencz ev. ref. 12 h. Fugyi Posztós Mihály ev. ref. 2 h. N.-Várad Szabó Gáspár ev. ref. 2 h. Fugyi Szathmári Gergely ev. ref. 4 h. Fugyi Tóth Mária ev. ref. 4 h. Fugyi Türkösi János ev. ref. 7 h. 1016 □ öl. B.-Csaba Vapko András ág. ev. 10 h. B.-Csaba Vapko Tamás ág. ev. 18 h. 67 □ öl. Összesen 31 család 159 lélek, melyből ev. ref. 20 család 112 lélek (112) ág. ev. 7 család 33 lélek, g. kel. 2 család 9 lélek, r. kath. 2 család 5 lélek. Fugyi, 1902. nov. 1. *Borsos István* ev. ref. lelkész, a telepítés előkészítésével a földmiv. min. részéről megbízott.

— **Gyászhir.** Alulírottak a legmélyebb fájdalommal tudatják a szeretett jó férj, apa nagypapa, vő, testvér és rokon: **Kovács László** 48/49-iki honvéd, nyug. ref. tanítónak élete 70-ik boldog házassága 35-ik évében e hó 24-ikén reggel, rövid szenvedés után bekövetkezett gyászos elhunytát. A megboldogultnak kihült tetemei folyó hó 26-án délelőtt fognak a háznál tartandó imádság után a helybeli Rózsa temetőben levő családi sírboltba örök nyugalomra helyeztetni. Békés, 1902. november 24. özv. Kovács Lászlóné Hajnal Eszter neje. özv. Hajnal Ábelné anyósa. Kovács Lajos, Kovács Gyula Kovács Dániel testvérei. dr. Kovács László, Kovács Eszter, Kovács Ágnes, Kovács Lotti, Kovács Erzsi dr. Kovács Géza gyermekei. dr. Kovács Lászlóné menyje. Kovács Márta, Kovács Kata unokái.

— **Kertész Tódor** műiparáru raktára, Budapesten Kristóf-tér. Társasjátékok és a játékasztal kellékei legutolsó ujdonság Ping-pong Fröbel játéka. Játékszerkés kis fiuknak és leányoknak. Ameteur fényképező

készülékek. Csillogó karácsonyfa disz. Szoba, torna eszközök. Koresolyák. Vivó eszközök. Vadászkelékek. Revolverek Száncengők. Bőrárúk. Dohányzó eszközök. Betegápoláshoz valók. Bronz és porcelán disz. mű árúk. Író asztal kellékek. Finom aczél ollók és kések, borotvák. Háztartási czikkek. Ebédlő asztalkellékek, trefás tárgyak felől nagy képes *árjegyzéket ingyen és bérmentve küld.*

**Szerkesztői üzenet.**

**V. M. Gégény.** Egy kis türelmet kérek; közölni fogom. Intézkedtem, hogy b. címére a kért kimutatások is megküldessenek. — **V. Zs. Sz. Ujlak.** Barmennyire sokat várok is attól a proedictio kötetől arra nem vállalkozhatom, hogy akár a megjelenés előtt, akár azután beszédeket tömegesebben közöljek be. Lapom jellege egyszerűen kizárja ennek lehetőségét. Ott van azonban a *«Protestáns Pap»* az éppen egyházbeszédetára főképpen. Ott talán helyet találhatna minden efféle dolgozat; de természetesen ott is csak azon feltétel alatt, ha másutt még meg nem jelent. Hogy *mutatványul* valamit közöljek, — az meglehet s tekintve a szerző előttem sokra becsült kiváló sulyát, szivesen meg is teszem, noha holnap már advent első vasárnapja s az adventi beszédeket előbb kellett volna beküldeni.

**T a r t a l o m - j e g y z é k:** Renaissance, humanismus, reformatio.

Dr. Erdős József. — **T á r c a:** Közisztentiszteletünk. Csiky Lajos. — Gondolatok egyházi törvényeink felett a közelgő zsinat alkalmából. Nagy István. — Báránybörbe bujt farkasok. Stern Herman. — **K ö z é l e t ü n k:** Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlése. — Egyházkerületi közgyűlés. — Az érmelléki ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlése. K. Tóth Samuel. — Irodalom. — **K ü l f ö l d:** Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból. Veress István. — Különlélek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

**Pályázat,**

a békésbányai ev. ref. egyházmegyében levő, lemondás folytán megüresedett, *bunyaszegszárdi* ev. ref. lelkész-tanítói állomásra.

Javadalom: 200 korona az egyház pénztárából; közalapi tőkesegély 280 korona; tiszta buza 6 köböl; rozs 6 köböl; szemes kukorica 4 köböl; 24 kat. hold föld, melyből 1 és fél hold beltelek, 5 hold 1291 négyszög öl cserjés legelő, 18 hold 1109 négyszög öl szántó és kaszáló. A belteleket az egyháztagok kötelesek meg-

szántatni. 100 fő káposzta; 50 font só; 50 font hus; 6 font gyertya; 1 véka bab; hat öl tüzi fa, házhoz hordva; minden iskolába járó gyermek után egy csirke; stóla, az egyházkerületi határozat szerint; a templommal egy fedél alatt két padolt szoba, konyha és kamara s ezek tisztán tartása. A beltelek megszántása és a 7, 8, 9, 10 pontok alatt (káposzta, só, hus, gyertya,) elősoroltak helyett az egyház 64, hatvannégy koronát szokott fizetni. E díjlevél a békésbányai ev. ref. esperesi hivatal által 1778 - 1900. sz. a. azzal a hozzáadással lett megerősítve, hogy a kongrua kiegészítési összeg 469 korona 37 fillérben állapított meg a nmélt. miniszterium által 1200 koronáig.

Pályázati határnap f. é. dec. 22. A felszerelt kérvények Dombi Lajos ev. ref. espereshez Gyulára (Békés m.) küldendők.

Az állás azonnal elfoglalandó.

Debrecen, 1902. nov. 28.

Kiss Aron,  
püspök.

## SZŐLŐOLTVÁNYOK

szokvány minőségben és európai nemes gyökeres vesszők mélyen leszállított árákon. Oltványok ezre 90 - 100 frt. Mindenik a legkiválóbb bor- és csemegefajokból, fajtisztán, teljes jótállással. Ha a szállítvány a megrendelésnek meg nem felelne, úgy az oda- és visszazállítási költséget, valamint a megrendelő által kifizetett összeget hiány nélkül zonnal visszafizetem. Így mindenki ebbeli szükségletét az én költségemen házához szállítva tekintheti meg.

## É L Ő K E R I T É S .

**Gleditschia csemeték és magvak.**

Óriás tövisű, igen gyorsan fejlődő sövénynövény. Ez az egyedüli, melyből oly örökös kerítés nevelhető pár év alatt, rendkívül csekély kiadás-al, melyen nemhogy ember, de semmi-fele állat, még az apró nyulak sem hatolhatnak át, úgy, hogy a bekerített részek teljesen kulcsal zárhatók. **Minden rendeléshez rajzokkal ellátott ültetési és kezelési utasítás mellékeltetik.** Bővebb tájékozás végett színes fénynyomatu díszes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek, rendelési kötelezettség nélkül. Az árjegyzéken kívül egy olyan könyvet kap ezzel, ki címét egy levelezőlapon tudatja, mely nincsen az a ház vagy család, a hol annak tartalmát haszonra ne fordítanák, városon, falun, puszán, gazdag vagy szegény családnál egyaránt. Így még azoknak is érdekében áll, kik rendelni semmit nem akarnak, mert benne számos oly közlemények foglaltatnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.

**Diócssemeték.**

Két éves, óriási jövedelmet biztosító voltánál fogva, ennek tenyésztése majd minden gazdaságban az utóbbi időben rendkívül elterjedt.

Cím: „Érmelléki Első Szőlőoltvány-Telep” Nagy-Kágya u. p. Székelyhid.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.